

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

IZOBRAŽEVANJE V DRŽAVAH OECD (ORGANIZACIJE ZA EKONOMSKO
SODELOVANJE IN RAZVOJ) V ODVISNOSTI OD GOSPODARSKE RASTI

Ljubljana, junij 2009

MARJANA HRIBERŠEK

IZJAVA

Študentka Marjana Hriberšek izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Zarjana Fabjančiča in dovolim objavo diplomskega dela na spletnih straneh Ekonomske fakultete.

V Ljubljani, dne 21.6.2009

Podpis _____

KAZALO

UVOD	1
1 ORGANIZACIJA ZA GOSPODARSKO SODELOVANJE IN RAZVOJ.....	2
1.1 ORGANIZACIJSKA STRUKTURA OECD.....	3
1.2 PODROČJA DELOVANJA	3
1.2.1 Razvoj.....	3
1.2.2 Gospodarstvo in rast.....	4
1.2.3 Izobraževanje.....	4
1.2.4 Zaposlenost in socialna kohezija.....	4
1.2.5 Energija	4
1.2.6 Podjetništvo in lokalni razvoj.....	4
1.2.7 Okolje	4
1.2.8 Finance in podjetništvo	5
1.2.9 Javna uprava	5
1.2.10 Znanost, tehnologija in industrija.....	5
1.2.11 Statistika	5
1.2.12 Davki	6
1.2.13 Trgovina in kmetijstvo	6
2 RAZVOJ PREBIVALSTVA.....	6
2.1 TRENDI PRI MIGRACIJAH	7
2.1.1 Primer ZDA.....	9
2.1.2 Migracije visokošolsko izobraženih.....	10
3 MAKROEKONOMSKI TRENDI	10
3.1 BDP	10
3.2 GOSPODARSKA RAST	11
3.2.1 Varčevanje gospodinjstev.....	12
3.2.2 Stopnje investiranja	13
3.2.3 Inflacija.....	13
3.3 PRODUKTIVNOST	14
3.3.1 Produktivnost dela.....	14
3.3.2 Multifaktorska produktivnost.....	14
3.4 GOSPODARSKA STRUKTURA	15
3.4.1 Dodana vrednost.....	15
3.4.2 Razvoj dodane vrednosti	16
3.4.3 Mala in srednja podjetja	16
4 CENE IN OBRESTNE MERE.....	17
5 ENERGIJA.....	17
5.1 Obnovljivi energetske viri.....	18
6 GOSPODARSKA GLOBALIZACIJA	18
7 TRG DELOVNE SILE.....	19
8 RAZISKOVALCI	20
9 ČLOVEŠKI KAPITAL	21
9.1 Človeški kapital v obliki zdravja.....	21
9.2 Človeški kapital v obliki izobrazbe	22
9.3 Premija za univerzitetno izobrazbo – primer ZDA	23
10 IZOBRAŽEVANJE.....	23

10.1 Sredstva za izobraževanje	24
10.2 Predšolsko izobraževanje	24
10.3 Osnovnošolsko izobraževanje	25
10.4 Srednješolsko izobraževanje	25
10.5 Visokošolsko izobraževanje	25
10.6 UČENCI IZ SOCIALNO ŠIBKEJŠIH OKOLIJ.....	26
10.7 POLOŽAJ ŽENSK - obrnjeni trend neenakosti.....	26
10.8 ŠTUDENTJE Z ZDRAVSTVENIMI TEŽAVAMI.....	28
10.9 Svetovna finančna in gospodarska kriza	29
11 RAZVOJ V SLOVENIJI.....	30
12 ČLANSTVO SLOVENIJE V OECD.....	31
SKLEP.....	32
LITERATURA IN VIRI	34

PRILOGE

UVOD

Področje proučevanja v diplomskem delu je izobraževanje v državah OECD v odvisnosti od gospodarske rasti in razvoja. Izobraževanje je investicija, ki lahko poveča gospodarsko rast, izboljša produktivnost, pripomore k osebnemu in družbenemu razvoju ter zmanjša neenakost v družbi. Svet postaja čedalje bolj povezan zaradi procesa globalizacije. Prebivalstvo v razvitih državah se stara, zato bo morala relativno šibka generacija zaposlenih skrbeti za otroke in prispevati za pokojnine ter zdravstveni sistem. Delovna mesta nekvalificiranih delavcev nadomeščajo stroji ali pa podjetja selijo proizvodnjo iz razvitih v manj razvite države. Dobra izobrazba in ustrezna kvalifikacija postajata čedalje pomembnejši, da delavci dobijo zaposlitev. Da bi jo lahko obdržali, je potrebno vseživljenjsko izobraževanje. Neizobraženi in neizurjeni delavci, ki nimajo možnosti dobiti zaposlitev, predstavljajo breme za proračun. Podjetja konkurirajo med seboj s kvaliteto izdelkov, inovacije so velikega pomena. Za inovacije pa je potrebno znanje. Strokovnjaki se strinjajo, da je človeški kapital ključni dejavnik produktivnosti, zato je njegova vloga zelo pomembna v gospodarstvu, ki temelji na znanju. Izobraženi zaposleni so bolj kreativni, lažje sprejemajo in vpeljujejo nove tehnologije, zato so gospodarstva, ki imajo dobro usposobljene in kreativne zaposlene, bolj usposobljena za ustvarjanje novih tehnologij in njihovo učinkovito uporabo ter za sprejemanje sprememb. Vpliv visoko izobraženih zaposlenih na tehnološki napredek preko kreativnosti je večji v državah, kjer delovno okolje spodbuja prilagodljivost. Skupno bogastvo družbe je kombinacija človeškega in materialnega bogastva. Človeški kapital tvorijo investicije v izobraževanje, usposabljanje ter selitve, materialno bogastvo pa naravna bogastva, stavbe in stroji.

V prvem poglavju je predstavitev Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj, njenih članic in področij delovanja.

V nadaljevanju so predstavljena področja, ki so še zlasti povezana z izobraževanjem in gospodarskim razvojem. Obseg priseljivanja v države OECD, težave, s katerimi se srečujejo mladi priseljenci in njihovi otroci pri izobraževanju, obrnjen trend neenakosti pri vpisu na visokošolsko izobraževanje v korist žensk in vključitev študentov z zdravstvenimi težavami.

Ker so statistični podatki vedno na voljo s časovnim zamikom, ne moremo natančno opredeliti, kakšne posledice ima oz. bo še imela svetovna finančna in gospodarska kriza za področje izobraževanja. Na podlagi dosegljivih virov sem nakazala nekaj težav in mogočih izidov.

Prikazan je tudi pregled šolske populacije po stopnjah šolanja v državah OECD in v Sloveniji, struktura te populacije, delež sredstev za izobraževanje v BDP in proračunu držav OECD in Slovenije ter dinamika rasti šolske populacije med letoma 1990 in 2004.

Na kratko je predstavljen proces pridruževanja Slovenije OECD (tudi za druge države kandidatke veljajo enaki pogoji), pri čemer so še posebej izpostavljena pomembna področja, glede katerih potekajo pogajanja med OECD in kandidatkami za članstvo.

1 ORGANIZACIJA ZA GOSPODARSKO SODELOVANJE IN RAZVOJ

OECD povezuje vlade držav, ki so zavezane demokraciji in tržni ekonomiji, ter:

- podpira sonaravno gospodarsko rast
- pospešuje zaposlovanje
- dviga življenjski standard
- vzpostavlja finančno stabilnost
- pomaga pri gospodarskem razvoju držav nečlanic
- prispeva k povečanju svetovne trgovine na multilateralni nediskriminatorni osnovi

OECD se je leta 1961 razvila iz OEEC (Organizacije za evropsko gospodarsko sodelovanje), ta je bila ustanovljena leta 1948 s podporo ZDA in Kanade z namenom koordinacije Marshallovega plana za obnovo Evrope po drugi svetovni vojni.

Članice OECD so: Avstralija, Avstrija, Belgija, Kanada, Češka republika, Danska, Francija, Nemčija, Grčija, Madžarska, Islandija, Irska, Italija, Japonska, Koreja, Luksemburg, Mehika, Nizozemska, Nova Zelandija, Norveška, Poljska, Portugalska, Slovaška republika, Španija, Švedska, Švica, Turčija, Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske ter Združene države Amerike. Sedež OECD je v Parizu.

Že več kot 40 let je OECD eden od največjih in najzanesljivejših svetovnih virov primerljivih statističnih, gospodarskih in družbenih podatkov. Med najpomembnejšimi nalogami OECD je prizadevanje za razumevanje razvojnih izzivov in za pomoč vladam, da se z njimi soočijo. Pomembna področja so zlasti trgovina in strukturne prilagoditve, varnost na internetu in izzivi, povezani z zmanjšanjem revščine v državah v razvoju.

OECD je skupina držav s podobno usmeritvijo. Države članice so bogate, saj 30 članic proizvede skoraj 60 % svetovnega blaga in storitev. Nečlanice so povabljene k podpisu sporazumov in pogodb, organizacija pa prav tako deli strokovne poglede in izmenjuje stališča glede pomembnih tem z več kot 100 drugimi državami in gospodarstvi.

V maju 2007 so se države OECD odločile, da povabijo Čile, Estonijo, Izrael, Rusko federacijo in Slovenijo, da postanejo članice organizacije, možnost članstva pa so ponudile tudi Braziliji, Kitajski, Indiji, Indoneziji in Južni Afriki.

V globalnem gospodarstvu, ki se hitro spreminja, se spreminja tudi OECD. Organizacija je reformirala način upravljanja, vključno s kompleksnimi vprašanji, kot so npr. delitev stroškov proračuna in pravila glede odločanja. V letu 2008 je proračun organizacije znašal 342,9 milijona EUR (OECD Annual Report 2008, str. 11).

OECD zagotavlja množico podatkov, ki temeljijo na raziskavah politik in analizah, ter spodbuja razprave o pomembnih vprašanjih, kar pomaga vladam oblikovati politiko in lahko vodi k formalnemu sporazumu med državami članicami.

Delo OECD je efektiven proces, ki se začne z zbiranjem podatkov in analizo ter nadaljuje s skupno razpravo o politiki, temu sledi sprejemanje odločitev in njihovo izvajanje.

1.1 ORGANIZACIJSKA STRUKTURA OECD

Organizacija ima Generalni sekretariat, ki ga vodi g. Angel Gurría, ter 14 direktorats in 9 posebnih teles.

Direktorati so:

- Direktorat za razvojno sodelovanje
- Gospodarski oddelek
- Direktorat za izobraževanje
- Direktorat za zaposlenost, delo in socialne zadeve
- Center za podjetništvo in lokalni razvoj
- Direktorat za okolje
- Izvršni direktorat
- Direktorat za finančne in poslovne zadeve
- Direktorat za stike z javnostmi in komunikacijo
- Direktorat za javne zadeve in teritorialni razvoj
- Direktorat za znanost, tehnologijo in industrijo
- Direktorat za statistiko
- Center za davčno politiko in administracijo
- Direktorat za trgovino in kmetijstvo

Posebna telesa so:

- Forum za partnerstvo v Afriki
- Razvojni center
- Mednarodna agencija za energijo
- Enota za finance (Financial Action Task Force)
- Enota za podporo dialogu Heiligendamm
- Partnerstvo za demokratično vladanje
- Klub držav Sahela in Zahodne Afrike
- Mednarodni transportni forum

V sestavi Generalnega sekretariata so:

- Urad generalnega sekretarja
- Enota za multidisciplinarna vprašanja
- Center za sodelovanje z nečlanici
- Svet in izvršni komite sekretariata
- Direktorat za pravne zadeve
- Urad za revizijo

1.2 PODROČJA DELOVANJA

1.2.1 Razvoj

Države OECD, ki so kot donatorke združene v Komiteju za razvojno pomoč, prispevajo več kot 90 % vse uradne svetovne razvojne pomoči. Direktorat za razvojno sodelovanje podpira delo držav donatoric in OECD kot celote s svetovanjem glede oblikovanja politik, koordinacije in pretoka informacij o razvoju.

1.2.2 Gospodarstvo in rast

Uspešnost gospodarstva je med glavnimi prioritetami vlad držav članic OECD. Ekonomski oddelek raziskuje gospodarski in finančni razvoj v državah OECD in izbranih državah nečlanicah.

1.2.3 Izobraževanje

Države OECD veliko vlagajo v izobraževanje, ki je ključnega pomena za gospodarsko rast in socialno kohezijo. Direktorat za izobraževanje pomaga državam članicam doseči visoko kakovost izobraževanja, ki pripomore k osebni rasti, sonaravni gospodarski rasti in socialni koheziji.

1.2.4 Zaposlenost in socialna kohezija

Velika nezaposlenost, družbena izključenost in revščina pomenijo veliko grožnjo življenju v družbi, zato Direktorat za zaposlenost, delo in socialne zadeve proučuje medsebojno povezana politična področja, ki lahko povečajo zaposlenost in preprečijo socialno izključenost. Dejavnosti so osredotočene na štiri glavne teme: zaposlitev in izpopolnjevanje, zdravje, mednarodne migracije in socialna vprašanja.

1.2.5 Energija

Mednarodna agencija za energijo je bila ustanovljena po naftni krizi leta 1974 z namenom usklajevanja energetske politike. Deluje pod okriljem OECD, vendar ima neodvisno upravljanje.

Agencija za jedrsko energijo je specializirana agencija v sklopu OECD.

1.2.6 Podjetništvo in lokalni razvoj

Pospeševanje podjetništva, še posebej malih in srednjih podjetij, je pomembno v razvitih industrijskih državah, prav tako pa tudi v državah v razvoju. OECD-jev Center za podjetništvo, mala in srednja podjetja pospešuje razvoj podjetništvu naklonjene družbe, sposobne za inovatorstvo, ustvarjanje kreativnih delovnih mest in zmožne izkoristiti priložnosti, ki jih ustvarja globalizacija, ustvarjati sonaravno rast ter povezati razvoj in socialno kohezijo.

1.2.7 Okolje

Zdravo okolje je prvi pogoj za močno, zdravo gospodarstvo in za sonaravni razvoj. Direktorat za okolje pomaga državam članicam oblikovati in uresničevati učinkovite politike za odpravo okoljskih problemov in gospodariti z naravnimi viri na sonaraven način. Da bi spodbudili sonaravno potrošnjo in proizvodnjo, direktorat raziskuje podatke o okolju ter pripravlja programe, povezane z zdravjem, deluje na področju kemičnega testiranja,

laboratorijskih praktičnih standardov in usklajevanja metodologije za zagotavljanje varnosti sodobnih biotehnoloških proizvodov.

1.2.8 Finance in podjetništvo

Finančni trgi so ključnega pomena za gospodarsko rast in stabilnost. Direktorat za finance in podjetništvo se ukvarja z izzivi javne politike, zagotavljanja finančne stabilnosti in pospeševanja učinkovite vključitve nečlanic OECD v globalno gospodarstvo. Tesno sodeluje z vladami pri analiziranju novih trendov in pripravlja priporočila za najustreznejšo politiko in najboljše prakso za nacionalna gospodarstva in mednarodno sodelovanje.

Ločeno medvladno telo, Financial Action Task Force, razvija politiko za preprečevanje pranja denarja in financiranja terorizma.

1.2.9 Javna uprava

Dobro, učinkovito upravljanje pomaga pri krepitvi demokracije, gospodarskega napredka in socialne kohezije. Direktorat za javno upravo in regionalni razvoj pomaga državam prilagajati sistem upravljanja in regionalne politike spreminjajočim se potrebam družbe. To poveča učinkovitost vlade in ščiti dolgoročne interese. Direktorat analizira, kako vlade upravljajo javni sektor in izboljšujejo javne storitve. Promovira inovacije v regionalni politiki in pomaga državam pri načrtovanju subvencij za izboljšanje regionalne konkurenčnosti.

1.2.10 Znanost, tehnologija in industrija

Znanstvene inovacije in nove tehnologije spreminjajo panoge. Direktorat za znanost, tehnologijo in industrijo pomaga državam OECD razumeti in oblikovati razvoj na znanju temelječega gospodarstva, zato da bi dosegli največji mogoči potencial inovacij in prilagodili nacionalne politike priložnostim, ki jih ponuja globalizacija.

1.2.11 Statistika

Statistika je zelo pomembno področje za analitično delo OECD. Direktorat za statistiko zbira gospodarske statistične podatke držav OECD. Ti podatki so standardizirani, da so mednarodno primerljivi, in jih OECD objavlja v tiskani in elektronski obliki. Mesečnik Glavni ekonomski kazalci (Main Economic Indicators) je ena od glavnih publikacij. Druge specializirane publikacije zajemajo zunanjo trgovino, nacionalne račune, zaposlenost in nezaposlenost ter druga aktualna področja. Ob sodelovanju z državami članicami in drugimi mednarodnimi organizacijami je imela OECD ključno vlogo pri razvoju novih podatkovnih sistemov, ki ustrezajo novi politiki in potrebam uporabnikov.

1.2.12 Davki

OECD pomaga politikom držav članic oblikovati davčne sisteme za 21. stoletje. Center za davčno politiko in administracijo proučuje vse vidike obdavčenj, vključno z davčno politiko in davčno administracijo. Prav tako si prizadeva za mednarodno sodelovanje pri obdavčevanju, zato vzdržuje stike z 80 državami nečlanicami in se z njimi pogaja glede uvajanja in razumevanja davčnih sporazumov, transfernih cen in učinkovite izmenjave informacij.

1.2.13 Trgovina in kmetijstvo

Direktorat za trgovino in kmetijstvo deluje v korist močnega, na pravilih zasnovanega multilateralnega trgovinskega sistema in svetuje vladam držav članic, pa tudi drugih držav, kako oblikovati in uvajati politike glede trgovine in kmetijstva, da bi dosegli cilje, tj. učinkovito ter na način, ki je najmanj oddaljen od tržnega. Delo pospešuje napredujočo liberalizacijo trgovine. Komite za kmetijstvo in ribolov pomaga oblikovati politike za doseganje sonaravnega gospodarjenja s kmetijskimi in ribolovnimi viri, ukvarja se z reformami, trgovinsko liberalizacijo in trajnostnim razvojem.

2 RAZVOJ PREBIVALSTVA

Število in rast prebivalstva v državi je istočasno vzrok in posledica gospodarskega in socialnega razvoja. Naravna rast prebivalstva se je v vseh državah OECD upočasnila zaradi višje povprečne starosti prebivalstva. Na gostoto prebivalstva vplivajo: kvaliteta zemlje, podnebje, raven tehnologije, odprtost za trgovino ter kvaliteta vladanja. Strategije investiranja v izobraževanje morajo biti prilagojene demografskim vzorcem.

V letu 2003 je prebivalstvo držav OECD znašalo samo nekaj več kot 18 % svetovnega prebivalstva, ki šteje 6,3 milijona. Na Kitajskem je bilo 21 % svetovnega prebivalstva in v Indiji nekaj več kot 17 % (OECD Factbook 2006, str. 12).

Prebivalstvo ZDA je znašalo 25 % skupnega prebivalstva OECD, sledile pa so Japonska (11 %), Mehika (9 %), Nemčija (7 %) in Turčija (6 %). Med letoma 1991 in 2004 je bila rast prebivalstva v državah OECD v povprečju 0,8 % na leto. Veliko višji letni prirast so imele Mehika in Turčija (ki sta državi z visoko stopnjo rodnosti) ter Avstralija, Kanada, Luksemburg in Nova Zelandija (zaradi visokega neto priseljevanja). V Češki republiki, na Madžarskem in Poljskem se je število prebivalstva zmanjšalo zaradi kombinacije nizke rodnosti in neto odseljevanja. Skupna stopnja rodnosti je dramatično upadla v preteklih nekaj desetletjih, s povprečja 2,7 v letu 1970 na 1,6 otroka na žensko v rodni dobi v letu 2002. Do leta 2002 je bila skupna stopnja rodnosti pod nadomestitveno ravnjo, ki je znašala 2,1 v vseh državah članicah OECD, razen v Mehiki in Turčiji. V vseh državah OECD je stopnja rodnosti manjša pri mladih ženskah in naraste pri starejših ženskah (odlaganje rojstev) (OECD Factbook 2006, str. 12).

Najmlajše prebivalstvo (z majhnim deležem prebivalstva starega nad 65 let) je bodisi v državah z visoko stopnjo rodnosti, kot so npr. Mehika, Islandija in Turčija, ali v državah z visoko stopnjo priseljevanja, kot so Avstralija, Kanada in Nova Zelandija.

V vseh državah OECD se je povečal vpis na univerze, v nekaterih od držav pa se že kažejo vplivi manjših generacij, kar je posledica manjše rodnosti. Države z najvišjo stopnjo zaposlenosti žensk so običajno tiste, v katerih je rodnost najnižja.

V 90. letih 20. stoletja so globalni trendi neoliberalne politike, kot so prožnost trga dela, privatizacija ter nagibanje k tržnemu tekmovanju, ki ga koordinira država, vodili do povečanja vpisa na univerze na Japonskem in v Koreji. V Koreji je do leta 1995 stopnja vpisa v visokošolsko izobraževanje dosegla 55,1%, kar po kriteriju Martina Trowa pomeni, da je Koreja z masovnega visokošolskega izobraževanja prešla na novo raven univerzalnega visokošolskega izobraževanja (OECD, Higher Education to 2030, str. 203). V letu 1995 je vlada Koreje odpravila vpisne kvote. V istem obdobju so nastale številne majhne regionalne zasebne univerze. Težko finančno breme, ki so ga nosile družine, ko so vzgajale in izobraževale otroke brez občutne javne podpore pri visokošolskem izobraževanju, je pripomoglo k zelo nizki stopnji rodnosti tako v Koreji kot na Japonskem. Zaradi številčno manjših mladih generacij, ki se vpisujejo na univerze v Koreji in na Japonskem, poskušata vladi pritegniti študente iz tujine. Veliko vlagajo v sodobne tehnologije ter povezovanje univerz. V Koreji se poskušajo z združevanjem univerz prilagoditi nastali situaciji. Vlada Koreje s subvencijami podpira tako javne kot zasebne univerze, zato morajo oboje spoštovati enaka pravila. Vladna politika je zelo pomembna tudi zato, da lahko študentje univerz, ki se zapirajo, preidejo na drugo univerzo in tam dokončajo študij. Elitne univerze bodo postale še bolj tekmovalne in selektivne, medtem ko se bodo neelitne institucije visokošolskega izobraževanja bodisi združile ali pa opustile svojo dejavnost, kar je rezultat demografskih sprememb in pritiskov odprtega trga.

2.1 TRENDI PRI MIGRACIJAH

Delež v tujini rojenih prebivalcev se je v zadnjem desetletju povečal v vseh državah, za katere so na razpolago podatki. Deleži so najvišji v Avstraliji, Kanadi, Novi Zelandiji, v Luksemburgu in Švici. Avstrija, Nemčija, Nizozemska in Švedska imajo delež v tujini rojenih prebivalcev na približno enaki relativni ravni kot Združene države Amerike (OECD Factbook 2006, str. 22).

Približno 60 % svetovnih migrantov prebiva v razvitih regijah, kjer predstavljajo 10% prebivalstva, in 40 % v manj razvitih regijah, kjer prispevajo samo 1,4 % k številu tamkajšnjih prebivalcev. 64 milijonov migrantov živi v Evropi, 53 milijonov v Aziji ter 44 milijonov v Severni Ameriki. Največ migrantov je v ZDA, kar 38 milijonov, kar znaša 12,9 % prebivalstva te države. Ker raziskave javnega mnenja kažejo čedalje večjo zaskrbljenost glede gospodarskih, političnih in socialnih posledic migracij, je mnogo držav uvedlo bolj strogo politiko priseljevanja, zaradi česar se je povečalo nelegalno priseljevanje. Veliko število nelegalnih priseljencev je npr. v Grčiji in ZDA. Migracije imajo socialne in gospodarske posledice za države, iz katerih se migranti izseljujejo, ter za države, kamor se priseljujejo. Poglavitni razlog za migracijo je gospodarski. Mehičan z osmimi leti šolanja je v letu 2000 v ZDA zaslužil osemkrat več, kot bi zaslužil v Mehiki, tj. 11,20 USD/uro v ZDA v primerjavi z 1,82 USD v Mehiki (Freeman, 2006, Higher Education to 2030, str. 245). Države sprejemnice pridobijo poceni delovno silo, ker priseljenci za enako delo v povprečju prejmejo manjše plačilo kot domači delavci. Ker se prebivalstvo v mnogih razvitih državah stara in stopnja reprodukcije ni dovolj velika, da bi lahko prišlo do nadomestitve delavcev, ki se upokojijo, priseljenci prevzemajo delovna mesta, ki bi drugače ostala prazna. V mnogih primerih ne gre samo za delovna mesta, ki so slabo plačana in za katera niso potrebne

posebne kvalifikacije (v kmetijstvu, gradbeništvu, nekaterih storitvah), ampak tudi za dobro plačana delovna mesta, za katera je potrebna diploma (npr. v zdravstvu). V razvitih državah pričakujejo resno pomanjkanje delavcev v nekaterih sektorjih, npr. v Kanadi bo do leta 2011 primanjkovalo 78.000 medicinskih sester in 113.000 do leta 2016 (Dawson, 2006, Higher Education to 2030, str. 245). Nega je glavno področje zaposlitve za ženske priseljenke. Več kot polovica priseljencev v države OECD je žensk. V Španiji je bil v letu 2005 eden od treh na novo zaposlenih zdravnikov rojen v tujini, kjer je tudi doštudiral (Benito, 2006, Higher Education to 2030, str. 245). Zaskrbljenost zaradi priseljencev med prebivalci razvitih držav je povezana z miselnostjo, da povečujejo tekmovanje na trgu delovne sile, da uporabljajo enako ali višjo stopnjo javnih storitev ter da v primeru, ko gre za nelegalne priseljence, ne plačujejo davkov. Raziskave kažejo, da za ZDA takšno mnenje ne drži. Nelegalni priseljenci plačujejo davke in prispevke za socialno zavarovanje, večina pa jih je zaposlenih v tržnih nišah, v katerih delajo samo priseljenci. Priseljenci porabijo velik del zaslužka v državi sprejemnici ter tako prispevajo h gospodarski aktivnosti. Ocenjujejo, da imajo v ZDA priseljenci iz Latinske Amerike kupno moč v višini 500 bilijonov USD ter da več kot 90 % denarja porabijo v državah, v katerih delajo. Migracije prinašajo korist državam sprejemnicam (OECD, Higher Education to 2030, str. 246).

V državah v razvoju, iz katerih večinoma prihajajo migranti, vlade občasno sprejmejo določila, ki naj bi omejila odseljevanje prebivalstva, da bi ustregle zaskrbljenim državam sprejemnicam. Migracije imajo lahko tudi negativne posledice, če pomislimo na ločenost družin ter t. i. »beg možganov«. Na visoko kvalificirane migrante (tj. z univerzitetno izobrazbo) lahko gledamo kot na izgubo človeškega kapitala za matično državo, čeprav ti še vedno predstavljajo manjšino vseh migrantov. Vlade držav, iz katerih prihajajo migranti, nimajo nikakršnega resničnega interesa, da bi jih zadržale, saj tisti, ki so se preselili v tujino, pošiljajo znaten del dohodka svojim družinam in prijateljem v domovini, kar je za države v razvoju zelo pomemben vir dohodka. V primeru Mehike so prihodki, ki jih pošiljajo izseljenci, drugi največji vir prejemkov iz tujine, takoj za izvozom nafte. V mnogih državah pa je to največji del prihodkov iz tujine (Tonga, Moldavija, Lesoto, Haiti in BiH), ki je v letu 2004 znašal od 22% do 31% BDP. Prihodki, prejeti od izseljencev, so v mnogih primerih večji od uradne razvojne pomoči ter za države v razvoju predstavljajo glavni vzvod razvoja (World Bank, 2006; OECD, 2006a, Higher Education to 2030, str. 246). Visoko kvalificirani delavci običajno nakazujejo v domovino manj denarja kot manj kvalificirani, pripomorejo pa k pridobivanju tujih investicij ter k razvoju poslovnih stikov med državo gostiteljico in matično državo. Raziskave kažejo, da visoko kvalificirani migranti koristijo obema državam, še posebej če so znanstveniki (Hudson, 2005; OECD, 2007a, Higher Education to 2030, str. 246).

Migranti z visoko izobrazbo so večinoma dobrodošli v državi sprejemnici. Na področju OECD je bilo med univerzitetno izobraženimi prebivalci v povprečju 12 % visoko kvalificiranih migrantov (OECD, 2006a, 2007a, Higher Education to 2030, str. 247). Če se preselijo po zaključenem študiju, država sprejemnica izkoristi investicijo v izobraževanje, ki jo je plačala matična država. Visoko kvalificirani migranti so običajno del srednjega sloja in so relativno nevidni. V povprečju so plačani manj kot domači delavci z enako izobrazbo in so tudi bolj izpostavljeni brezposelnosti kot domači delavci. Nekateri so soočeni s težavami pri verifikaciji diplome in zato sprejmejo delovno mesto z nižjo kvalifikacijo. Nelegalni priseljenci so redno prisiljeni opravljati nekvalificirana dela za majhno plačilo, tudi če imajo kvalifikacije.

Ker so priseljenci večinoma mladi, strokovnjaki pričakujejo, da se bo njihov delež v delovni sili in prebivalstvu v prihodnjih desetletjih povečal. Če se bodo sedanji trendi nadaljevali, bo izziv ustvarjanja družbe, ki temelji na znanju, v čedalje večji meri odvisen od kvalifikacije priseljencev. To tudi pomeni, da se bo delež tujcev med nezaposlenimi povečal glede na domače prebivalstvo, kar povečuje tveganje za socialno izključenost in družbeno kohezijo. Šolanje migrantov in njihovih otrok bo v prihodnosti pomemben del izobraževalne politike. Izobraževanje, še posebej terciarno, ima ključno vlogo pri gospodarski mobilnosti migrantov in njihovih družin. Priseljenci in njihovi otroci imajo v mnogih primerih zelo visoka pričakovanja v zvezi z izobraževanjem (OECD, 2006e, Higher Education to 2030, str. 250), vendar žal rezultati, ki jih mnogi otroci priseljencev dosegajo na preverjanjih znanja, ne dajejo podlage za takšen optimizem. Denarne, jezikovne, kulturne, izobraževalne in včasih tudi pravne ovire omejujejo njihovo udeležbo in uspeh v izobraževalnem sistemu. Dejavniki, kot so socialno-ekonomski status, znanje jezika, v katerem poteka šolanje, ter starost v času migracije vsaj delno pojasnjujejo rezultate, ki jih dosežejo učenci-priseljenci pri testih znanja (OECD, 2006b, Higher Education to 2030, str. 250) .

Za nelegalne priseljence je terciarno izobraževanje zelo težko dosegljivo. V mnogih državah je osnovnošolsko izobraževanje obvezno in srednješolsko ni odvisno od pravnega statusa dijakov. Dostop do univerzitetnega izobraževanja pa je veliko bolj omejen, šolanje je drago, izvajajo se postopki selekcije, ponekod pa je študij pravno prepovedan za nezakonite priseljence. Če so nelegalni priseljenci pridobili osnovnošolsko in srednješolsko izobrazbo v državi sprejemnici in jim njihov pravni status preprečuje vpis na univerzo, gre za potencialno izgubo človeškega kapitala.

Dejstvo, da imajo priseljenci in njihovi otroci slabši dostop do univerzitetnega izobraževanja kot prebivalci države sprejemnice, lahko povzroči probleme za družbo, kjer živijo. Deloma gre za izgubo koristi za družbo, po drugi strani pa se povečuje verjetnost socialne izključenosti priseljencev. Izobraževanje, še posebej univerzitetno, daje možnost za družbeno mobilnost priseljencev in njihovih otrok, ker mnogim primanjkuje socialnega kapitala, ki bi omogočil napredovanje v družbi na druge načine. Izobrazbena raven staršev in njihov socialni položaj pomembno vplivata na uspeh otrok, otroci priseljencev pa pogosto nimajo dobrega izhodišča, da bi si izboljšali socialni položaj.

2.1.1 Primer ZDA

V letu 2005 je bilo približno 27,3 milijona prebivalcev ZDA rojenih v tujini, od tega je bilo 16,8 milijona legalnih priseljencev in 10,5 milijona priseljencev brez urejenega statusa ter 1,2 milijona delavcev na začasnem delu (US Census Biro, Higher Education to 2030, str. 251). Med priseljenci je bilo 53,5 % rojenih v Latinski Ameriki, 25,4 % v Aziji in 13,6 % v Evropi, 7,5 % pa z drugih celin. V 90. letih minulega stoletja je prišlo v ZDA toliko novih priseljencev kot še v nobenem obdobju v zgodovini. Letno je prispelo od 700.000 do 1 milijon priseljencev, z enakim tempom pa so se priseljevali tudi od leta 2000 do 2004. Med priseljenci posebej izstopajo Mehičani, ki imajo najnižjo izobrazbo med vsemi priseljenci. Med njimi jih je samo 6,1 % z univerzitetno izobrazbo. V ZDA živi več kot 11 milijonov Mehičanov, kar znaša 10 % skupnega prebivalstva Mehike ter 3,6 % skupnega prebivalstva ZDA. Ocenjujejo, da se je 6 milijonov Mehičanov priselilo nelegalno, 40% jih je prišlo med letoma 2000 in 2004 in vsaj 40 % je mlajših od 18 let, zato imajo težave, povezane s študijem, veliko težo (OECD, Higher Education to 2030, str. 252). Priseljenci so večinoma zaposleni pri delih, ki ne zahtevajo posebne kvalifikacije, ter prejemajo nizke dohodke. Težava so finančne ovire za dostop do študija. V ZDA se lahko prebivalec države vpiše na

javno visokošolsko ustanovo ter plača šolnino za rezidenta. V večini primerov ta znaša tretjino zneska, ki bi ga univerza zaračunala nerezidentu. Prav tako imajo prebivalci možnost, da v okviru programa federalne finančne pomoči prejmejo subvencijo za stroške vpisa na univerzo. Migranti z legaliziranim statusom morajo plačati šolnino za nerezidente in niso vedno upravičeni do federalne finančne pomoči.

Nelegalni priseljenci se pogosto ne morejo vpisati na univerzo, ker ne morejo pravilno dokumentirati svojega prebivališča in v nekaterih primerih niti svoje identitete ter niso upravičeni do federalne finančne pomoči.

Študije, ki so jih izdelali v Kaliforniji, kažejo, da se je gospodarska in socialna neenakost v državi precej povečala, kar je mogoče delno razložiti z velikim številom priseljencev, ki imajo tudi zaradi nizke izobrazbene stopnje zelo majhne dohodke. Vzrok za rast neenakosti je tudi povečana premija na izobrazbo. Zaradi nastale situacije so se nekatere od 50 držav ZDA (deset, med njimi so Teksas, Kalifornija in New York) odločile, da bodo omogočile univerzitetno izobraževanje tudi nelegalnim priseljencem, s tem da jih bodo obravnavale kot rezidente ter v nekaterih primerih omogočile državno finančno pomoč za študij.

2.1.2 Migracije visokošolsko izobraženih

Na celotnem območju OECD je približno 4 % oseb s terciarno izobrazbo imigrantov iz drugih držav OECD, 6 % oseb s terciarno izobrazbo pa prihaja iz držav, ki niso članice OECD (OECD Factbook 2006, str. 26). Največ v tujini rojenih oseb s terciarno izobrazbo je v tradicionalnih državah priseljencev – Avstraliji, Kanadi in Združenih državah Amerike, veliko pa tudi v Luksemburgu in Švici. Nova Zelandija je izjema med državami priseljencev, zato ker veliko na Novi Zelandiji rojenih oseb s terciarno izobrazbo živi v drugih državah OECD (24 %). Po drugi strani pa je veliko priseljencev s terciarno izobrazbo tudi na Švedskem in v Franciji. Precej visoko izobraženih državljanov Irske, Avstrije, Švice, Velike Britanije, Luksemburga, Poljske, Portugalske in Slovaške (več kot 10 %), Češke, Nemčije in Nizozemske (približno 9 %) živi v drugih državah OECD. Nekatere države imajo tovrstne neto migracije blizu ničle, ker pridobijo približno toliko, kot izgubijo (Avstrija, Velika Britanija, Italija, Nizozemska, Nova Zelandija), pri nekaterih pa selitev skoraj ni (Japonska, Koreja) (OECD Factbook 2006, str. 26). Da se interes za priseljence z visokošolsko izobrazbo povečuje, dokazuje tudi primer, da vlada Velike Britanije bolj aktivno podpira zaposlovanje priseljencev, ki so zaključili študij na univerzah v Veliki Britaniji.

3 MAKROEKONOMSKI TRENDI

3.1 BDP

Med velikostjo BDP per capita in pričakovanimi leti šolanja v državi je pozitivna povezava. Ker povezava ni linearna, lahko sklepamo, da napredka, ki so ga države dosegle v izobraževanju, na ta način ne moremo v celoti razložiti.

Glede na celotni BDP so Združene države Amerike po absolutnem znesku največja država članica OECD. Po letu 1997 je BDP ZDA presegal skupni BDP držav EU-15. Japonsko gospodarstvo je drugo največje. Sledijo Nemčija, Velika Britanija, Francija, Italija, Španija, Mehika, Koreja in Kanada (OECD Factbook 2006, str. 30).

BDP na prebivalca za celotno OECD je bil v letu 2004 28.500 USD. V šestih državah OECD je BDP na prebivalca presegal 32.000 USD; to so bile: Luksemburg, Združene države Amerike, Norveška, Irska, Švica in Islandija. Približno polovica od 30 držav OECD ima BDP na prebivalca med 25.000 in 32.000 USD. Turčija, Mehika in štiri nove članice iz Srednje Evrope imajo najnižji BDP na prebivalca (OECD Factbook 2006, str. 30). BND je definiran kot BDP, ki mu prištejemo neto prejemke (plače) iz tujine ter dohodek od lastnine. Neto nacionalni dohodek je običajno za 14 ali 15 % nižji od BND.

3.2 GOSPODARSKA RAST

Letna rast BDP je bila od leta 1991 do 2004 v državah članicah OECD v povprečju 2,7 %. Irska in Koreja sta prikazali v tem obdobju boljše rezultate, njuna povprečna rast je bila 5 %. Stopnje rasti Irske so bile zlasti visoke v letih med 1995 in 2000 – to je bilo obdobje t. i. keltskega tigra. Rast Koreje je prizadela finančna kriza v Aziji; realni BDP je v letu 1998 padel za skoraj 7 %, vendar se je od tedaj Koreja vrnila k visokim stopnjam rasti. Luksemburg, Poljska in Slovaška republika so beležile rast več kot 4 % na leto (OECD Factbook 2006, str. 38).

Na drugi strani lestvice so štiri gospodarstva, ki spadajo med največja med državami OECD – Francija, Nemčija, Italija in Japonska so beležile stopnje rasti 2 % ali manj. Češka republika, Madžarska, Poljska in Slovaška republika so izkusile občuten padec realnega BDP v času prehoda v tržno gospodarstvo, vendar so začele beležiti pozitivne stopnje rasti v drugi polovici 90. let. Njihove stopnje rasti so bile med najvišjimi med državami OECD (OECD Factbook 2006, str. 38).

Za leto 2009 OECD pričakuje zmanjšanje gospodarske aktivnosti in sicer za 0,9 % v ZDA, za 0,6 % v EU ter za 0,1 % na Japonskem. Med državami, ki bodo še posebej ranljive zaradi finančne krize, so Velika Britanija, Madžarska, Islandija, Irska, Luksemburg, Španija in Turčija (www.oecd.org, 15. 12. 2008). Mnoge države, ki so imele med konjunkturo visoke stopnje rasti, imajo v recesiji velike težave (baltske države, države Srednje Evrope, Irska).

Na BDP vplivajo: delo in kapital, investicije, produktivnost, tehnologija (razpoložljivo znanje o tem, kako input predelamo v output), učinkovitost dela, razlike v kulturi (napor, ki so ga ljudje pripravljeni vložiti v delo), državna ekonomska politika (davki, carine, regulacija), naravna bogastva, podnebje ter bližina svetovnih trgov.

Raziskovalci, ki so proučevali vpliv kulture na gospodarsko rast, ugotavljajo, da je stopnja homogenosti v državi pomemben dejavnik rasti.

Jezikovno poenotenje ima pomemben gospodarski učinek in spodbuja tržno povezovanje. Bogate države so bolj jezikovno poenotene kot revne države, ki so jezikovno bolj raznolike. To je posledica dolge zgodovine namernega spodbujanja jezikovne enotnosti v bogatih državah.

V zadnjih letih so strokovnjaki poskušali razširiti sistem merjenja BDP na vprašanja, kot sta izraba resursov in degradacija okolja.

Zeleni BDP je enak konvencionalnemu BDP (vrednost blaga in storitev proizvedenih v državi v enem letu), ki mu odštejemo vrednost naravnega kapitala, ki je bila porabljen ali uničen v istem letu.

Kolikšen pomen imata enakost v družbi in javno šolstvo, lahko vidimo iz zgodovinskega primera obeh Amerik. Še pred približno 200 leti so bile države Latinske Amerike, ki so bile specializirane za gojenje sladkorja, kave in drugih izvoznih pridelkov, gospodarsko pomembnejše. Delo je bilo organizirano na velikih plantažah, na katerih so delali sužnji. V ZDA in Kanado so se naselili prostovoljni priseljenci, ki so delali na družinskih kmetijah, zato je bil dohodek relativno enakomerno porazdeljen. Edina izjema je jug ZDA, ki je bil organiziran podobno kot Latinska Amerika. Vzorci neenakosti v družbah so ostali tudi potem, ko se je spremenil način proizvodnje, ki jih je povzročil. Razlog je v tem, da so bili vgrajeni v politične institucije. Neenakost je pomembno vplivala na investiranje v človeški kapital. ZDA in Kanada sta bili vodilni na področju javnega šolstva. Elite v Latinski Ameriki pa niso imele interesa za podporo šolstvu, ker od tega ne bi imele dobička. Bolj izobraženo prebivalstvo bi lahko želelo večji politični vpliv. Do leta 1870 sta ZDA in Kanada dosegli 80-odstotno pismenost, kar je raven, ki jo je preostala Amerika dosegla šele 75 let pozneje. Nezmožnost investiranja v človeški kapital je skupaj z nestabilnostjo, ki so jo povzročali konflikti glede delitve dohodka, povzročila zaostajanje Latinske Amerike.

3.2.1 Varčevanje gospodinjestev

Poraba, varčevanje in investiranje imajo pomembno vlogo v gospodarstvu. V državah, kjer prihranijo in investirajo velik delež dohodka, imajo hitro rast outputa, dohodka ter plač. Nasprotno pa v državah, kjer večino dohodka porabijo, malo investirajo ter imajo nizke stopnje rasti produktivnosti in plač. Relativno velika poraba glede na dohodek ima za posledico malo investicij in počasno rast, veliko varčevanje pa vodi k več investicijam in hitri rasti. Čim večja je neenakost v družbi, tem večje je varčevanje, zato so lahko večje investicije in nato večji dohodek

Prihranki gospodinjestev so glavni domači vir financiranja investicij, ki so velikega pomena za dolgoročno gospodarsko rast. Prihranki gospodinjestev se med državami zelo razlikujejo. Vzrok so deloma institucionalne razlike med državami, kot npr. ali pokojnine financira država ali pa te izvirajo iz osebnih prihrankov, in delež, v katerem vlade zagotavljajo zavarovanje za primer bolezni in nezaposlenosti. Starostna sestava prebivalstva je prav tako pomembna, ker starejši porabljajo finančne prihranke, ki so jih privarčevali med delovno dobo, tako da imajo države z visokim deležem upokojencev običajno nizko stopnjo varčevanja. Nižje stopnje varčevanja vodijo k manjši akumulaciji kapitala. Povečanje varčevanja pa nasprotno vpliva na povečanje outputa.

V času od leta 1991 do 2004 so bile stopnje varčevanja stabilne ali naraščajoče v Franciji, na Irskem, Norveškem, Danskem in Portugalskem, v drugih državah pa so upadale. Še posebej velika zmanjšanja so bila v Avstraliji, Kanadi, Veliki Britaniji in Združenih državah Amerike. Negativno varčevanje – kar pomeni, da stroški potrošnje gospodinjestev presegajo njihove prihodke – so namerili v Avstraliji in na Finskem, in pričakujemo lahko, da se bo to v prihodnjem obdobju nadaljevalo v Avstraliji in Kanadi (OECD Factbook 2006, str. 40).

V zadnjih dveh desetletjih je bila v svetovnem merilu največja izvoznica kapitala Japonska (Weil, Economic Growth, (2005), str. 302).

Za investicije – tudi v izobraževanje – je v povezanem svetu mogoče uporabiti tuje varčevanje. Vendar so tuji investitorji previdni ter iščejo za svoja sredstva najboljšo naložbo. V mnogih državah se je že zgodilo, da so se tuji investitorji tako hitro, kot so prišli, tudi umaknili.

3.2.2 Stopnje investiranja

Povprečna skupna stopnja investiranja v državah OECD je nekaj nad 20 %, precej višje stopnje imajo Koreja, Španija in Češka republika, pod 20 % pa Švedska in Velika Britanija, Turčija in Nemčija. Za celotno OECD je značilno, da so stopnje investiranja v letu 2004 nižje, kot so bile leta 1991 in 1992, še posebej je opazno zmanjšanje pri Koreji, Japonski in Turčiji, čeprav v prvih dveh državah stopnje investiranja ostajajo nad povprečjem OECD (OECD Factbook 2006, str. 42).

Skupna stopnja investiranja je bila leta 2004 višja kot v začetku 90. let na Irskem, na Novi Zelandiji, v Grčiji, Španiji in Avstraliji (OECD Factbook 2006, str. 42).

Investicije v stroje in opremo znašajo več kot tretjino formiranja bruto fiksnega kapitala v večini držav OECD, toda stopnje investiranja so višje v državah, ki imajo precejšnjo proizvodno bazo, kot so Japonska, Koreja, Švica in Češka republika. V obdobju od 1991 do 2004 so se stopnje investiranja zmanjšale v večini držav, še posebej so padle v Luksemburgu, Koreji, na Japonskem, v Švici, Nemčiji, na Finskem in Portugalskem, kar kaže na hitrejšo rast storitvenih dejavnosti. Glavni izjemi brez navzdol obrnjenega trenda sta bili Grčija in Češka republika (OECD Factbook 2006, str. 42).

Investicije v stanovanja so bile še posebej visoke v začetku leta 1991 in v letu 2004 na Norveškem in Portugalskem. Irska in Španija sta imeli v tem obdobju precejšnjo rast, vendar je veliko držav beležilo padec: Švedska, Luksemburg, Turčija, Grčija in Koreja. V kratkem obdobju so investicije v stanovanja občutljive za poslovni cikel, toda v dolgem obdobju te investicije odražajo stopnjo rasti prebivalstva bodisi kot naravni prirast ali doseljevanje (OECD Factbook 2006, str. 42).

Investicije so pomembne za ohranjanje in povečevanje stoga kapitala. V preteklosti so jih videli kot ključni dejavnik gospodarskega razvoja, vendar primeri, ko so razvoj poskušali izpeljati z akumulacijo kapitala (Sovjetska zveza, države v razvoju), niso dali željenega rezultata. Ekonomisti sedaj posvečajo več pozornosti dejavnikom, kot so izobraževanje, tehnološke spremembe in struktura gospodarskih institucij. Akumulacijo kapitala sedaj vidijo samo kot enega od potrebnih vidikov gospodarske rasti (Weil, Economic Growth, 2005, str. 76).

Investicije v izobraževanje so velikega pomena za družbo. V državah OECD zanje namenijo 6,2 % skupnega BDP (OECD, Education at a Glance 2007, str. 6).

3.2.3 Inflacija

Če opazujemo obdobje od 1991 do 2004 kot celoto, je inflacija v letu 1999 na območju OECD padla na rekordno nizkih 1,2 %. Potem je počasi naraščala in bila med letoma 2001 in 2004 stabilna pri 2,1 %. Po letu 1996 so države članice iz evroobmočja imele v povprečju nižjo inflacijo kot druge države EU (OECD Factbook 2006, str. 46).

Letne stopnje inflacije so bile v času od 1991 do 2004 v povprečju precej pod 5 % v vseh državah, razen v Grčiji, Mehiki in Turčiji ter štirih novih članicah OECD iz Srednje Evrope. V vseh omenjenih sedmih državah z visoko inflacijo se je ta sčasoma zelo znižala, še posebej močan je bil padec na Poljskem, v Češki republiki in Turčiji. Nemčija, Francija, Švica in Japonska so imele nižje stopnje inflacije od povprečja OECD (OECD Factbook 2006, str. 46).

Nekatere države, med njimi so: Finska, Francija, Nemčija, Norveška in Švica, so imele deflacijo v enem ali več letih, vendar je Japonska edina država, v kateri je bilo dolgoročno povprečje negativno. Spreminjajoče se stopnje inflacije na Norveškem odsevajo fluktuacijo v izvoznih cenah nafte (OECD Factbook 2006, str. 46).

Zaradi vpliva gospodarske krize na območju držav OECD pričakujejo nižanje inflacije, v nekaterih državah tudi deflacijo.

Inflacija nastane zaradi ekspanzivne denarne politike ali ekspanzivne fiskalne politike. Če se stopnja rasti denarja v obtoku poviša, se poveča povpraševanje. Nastane novo ravnovesje, pri katerem sta proizvod in stopnja inflacije višja. Proizvod ne more biti trajneje višji od potencialnega. V procesu prilagajanja se proizvod lahko znižuje ali pa stagnira, medtem ko se inflacijska stopnja zvišuje. Višanje inflacije ob hkratnem upadanju proizvoda se imenuje stagflacija. Proces prilagajanja je odvisen od tega, kako se v družbi oblikujejo pričakovanja.

3.3 PRODUKTIVNOST

3.3.1 Produktivnost dela

Od 1991 so Italija, Mehika in Švica beležile najnižje stopnje rasti BDP na delovno uro, medtem ko so Irska, Koreja in štiri nove članice OECD iz Srednje Evrope bile med vodilnimi. Francija, Nemčija, Japonska in Združene države Amerike so imele stopnje rasti blizu povprečja OECD (OECD Factbook 2006, str. 50).

Med letoma 2002 in 2004 so bila vodilne po stopnji rasti BDP na delovno uro Poljska, Koreja, Češka republika in Slovaška republika. V Italiji in na Portugalskem se je BDP na delovno uro celo zmanjšal, v Mehiki, Švici in na Nizozemskem je bila povprečna letna rast pod 1%. Med večjimi državami OECD so imele stopnjo rasti BDP na delovno uro na ravni povprečne rasti OECD Velika Britanija, Francija, Japonska in Združene države Amerike (OECD Factbook 2006, str. 50).

3.3.2 Multifaktorska produktivnost

V času od 1991 do 2004 je multifaktorska produktivnost okrepila rast v Kanadi, na Finskem, v Franciji, Grčiji, na Irskem, Švedskem in v Združenih državah Amerike. V drugih državah, npr. Nemčiji, na Japonskem, v Veliki Britaniji, Avstriji, Belgiji, Danski, Italiji, na Nizozemskem in v Španiji, se je multifaktorska produktivnost zmanjšala (OECD Factbook 2006, str. 52).

Produktivnost med državami se razlikuje. Rast produktivnosti je ključna za gospodarsko rast v dolgem roku. Produktivnost pomeni učinkovitost, s katero se produkcijski faktorji

spreminjajo v produkt. Države se lahko razlikujejo glede proizvoda zaradi razlik v produktivnosti, zaradi različne akumulacije produkcijskih faktorjev ali obojega. Če gospodarska rast temelji na rasti produkcijskih faktorjev (kapital in delo), produktivnost pa se ne povečuje, pride do stagnacije. Ko se produktivnost poveča, lahko z enako količino produkcijskih faktorjev proizvedemo večjo količino proizvoda. Tehnologije, ki jih uporabljajo razvite države, so prilagojene njihovi kombinaciji uporabe kapitala in dela, ki vsebuje veliko človeškega kapitala, zato jih je nemogoče takoj prenesti v države, ki imajo manj izobražene prebivalce in manj kapitala. Za dolgi rok je razvidno, da rast produktivnosti večinoma izhaja iz izboljšanja tehnologije, v sedanjem času pa se lahko izkaže, da gre za izboljšave v organizaciji gospodarstva, za učinkovitost. Proizvodnja blaga je tehnološko bolj dinamična kot proizvodnja storitev, zato cene blaga v času upadajo. Skupna poraba storitev v nekaterih gospodarstvih se je precej povečala (v ZDA od 40% v letu 1958 na 58 % v letu 2000), kar pomeni, da se gospodarska aktivnost povečuje v sektorjih, ki so manj učinkoviti, kar ima negativen vpliv na celotno gospodarsko rast. Ekonomist William Baumol je povečevanje izdatkov za produkte sektorja z nizko produktivnostjo imenoval stroškovna bolezen (Baumolova bolezen), ker relativni stroški naraščajo v sektorju s počasno rastjo produktivnosti. Eden od sektorjev z nizko rastjo produktivnosti ter zato rastočimi stroški je tudi izobraževanje. Nekateri podjetniki zaradi tega poskušajo nadomestiti učitelje z internetno tehnologijo.

Eden od razlogov za počasno naraščanje produktivnosti bi lahko bil ta, da so obstoječe tehnologije dosegle svojo mejo. Sociološka razlaga počasnega naraščanja produktivnosti išče vzroke v spremenjenem vrednostnem sistemu ljudi in v slabši kvaliteti dosežkov šolanja, v znižanju standardov, tudi na elitnih fakultetah, saj okoli leta 1970 ena tretjina tipične vpisne generacije, kakršna se je lahko vpisala v 90. letih, ne bi bila sprejeta na Harvard (Krugman, 1995, *Peddling Prosperity*, str. 64). Čeprav je bil v preteklosti tehnološki napredek večji pri proizvodnji blaga kot pri proizvodnji storitev, ni rečeno, da bo tako tudi v prihodnosti. Nekateri ekonomisti vidijo v spremembi trenda produktivnosti, ki se je zgodila v sredini 90. let minulega stoletja, tretjo industrijsko revolucijo, ki izhaja iz pomena informacijske tehnologije.

V zadnjih desetih letih je v Koreji upadel prispevek človeškega kapitala h gospodarski rasti, predvsem zaradi spremenjene gospodarske strukture, v kateri se hitro povečuje število žensk, ki opravljajo nekvalificirana slabo plačana dela. Ekonomisti menijo, da je delo kot produkcijski faktor glavni dejavnik gospodarske rasti v Koreji. V času od 1963 do 2000 je bil prispevek dela 33,4 %, medtem ko je izobrazba prispevala samo 4,0 %. V ZDA je bil prispevek izobrazbe h gospodarski rasti v enakem obdobju 13,2 % (Kim et al., 2002, *Higher Education to 2030*, str. 207). Na Japonskem in v Koreji imajo še vedno težave s pridobivanjem koristi od človeškega kapitala, ki ga imajo na razpolago.

Izobraževanje ima zelo dolgoročen vpliv na produktivnost, saj se zamujene priložnosti pokažejo šele takrat, ko se določena generacija zaposli.

3.4 GOSPODARSKA STRUKTURA

3.4.1 Dodana vrednost

Delež poljedelstva se je v času od 1991 do 2004 zmanjšal v skoraj vseh državah in v letu 2004 predstavljal znaten prispevek v Grčiji, na Islandiji (ribolov), Novi Zelandiji in v Turčiji.

Delež industrije je prav tako upadal v celotnem obdobju, čeprav je v letu 2001 v OECD kot celoti industrija še vedno prispevala okrog 23 % BDP. Najpomembnejša je bila predelovalna industrija, razen v primeru Norveške, kjer je proizvodnja nafte in plina pomembnejša (OECD Factbook 2006, str. 54).

Storitvene dejavnosti prispevajo okrog 70 % BDP držav članic OECD kot celote, zelo visoki deleži so na Danskem, v Grčiji, Luksemburgu, na Nizozemskem in v Veliki Britaniji, precej nizki v Češki republiki, Koreji, na Norveškem in v Turčiji. V večini držav je največji del dodane vrednosti pri storitvah povezan z blagom, tj. s trgovino, transportom in poslovnimi storitvami, ki jih kupuje industrija. Velik delež storitvene dodane vrednosti ne pomeni nujno, da je država postala storitveno gospodarstvo. Proizvodnja, transport in distribucija blaga ostajajo glavna aktivnost v večini držav OECD, kar zadeva zaposlenost in dodano vrednost (OECD Factbook 2006, str. 54).

3.4.2 Razvoj dodane vrednosti

V državah OECD kot celoti je od leta 1991 kmetijski sektor rasel po 1-odstotni letni stopnji, industrija malo pod 2,5 % in storitve po 3 % na leto (OECD Factbook 2006, str. 58).

Letna stopnja rasti v kmetijstvu je v splošnem zelo nezanesljiva in letna nihanja po 10 % so zelo običajna. Rast industije je bolj zanesljiva, medtem ko storitve rastejo praktično v vseh državah, kar vključuje storitve vlade, kjer se dodana vrednost – še posebej plačilo zaposlenim – običajno zelo malo spremeni od enega leta do drugega. V obdobju od 2001 do 2004 je delež kmetijstva upadel v osmih državah – Švici, na Japonskem, v Luksemburgu, Grčiji, Kanadi, Koreji, ZDA in Španiji. Delež industrije je naraščal v večini držav, zmanjšal pa se je na Portugalskem, v Mehiki, na Danskem, Nizozemskem in Norveškem. Storitveni sektor je rasel v vseh državah, še posebej hitro pa na Novi Zelandiji, v Slovaški republiki, Grčiji in Turčiji (OECD Factbook 2006, str. 58).

3.4.3 Mala in srednja podjetja

Prispevek in pomembnost malih podjetij v gospodarstvih se razlikuje med državami. Na splošno velja, da čim večje je gospodarstvo, tem manj je malih podjetij. To deloma odseva večje možnosti za rast na večjih trgih, kjer je več delovne sile, ki jo lahko ta zaposlijo, in večje povpraševanje, pomembna pa so tudi statistična pravila. Npr. če podjetje ustanovi novo enoto v isti državi, se to šteje kot povečanje podjetja, če pa je nova enota v drugi državi, se to šteje kot novo podjetje. V večini gospodarstev je več kot 70 % podjetij, ki imajo manj kot 10 zaposlenih. Pri državah z manjšim deležem malih podjetij gre večinoma za drugačna pravila evidentiranja. Npr. pri Japonski podatki vključujejo samo podjetja, ki zaposlujejo več kot 5 oseb. V vseh državah, za katere so na voljo podatki, je znaten delež podjetij z manj kot petimi zaposlenimi. Nasprotno velja za dodano vrednost, podjetja z več kot 20 zaposlenimi prispevajo vsaj 70 % dodane vrednosti. (OECD Factbook 2006, str. 62). Za mala podjetja je običajno značilna velika prilagodljivost, zaposleni v njih pa imajo znanje z več področij, medtem ko delo v velikem podjetju omogoča ožjo specializacijo.

4 CENE IN OBRESTNE MERE

V večini držav OECD so se indeksi potrošniških cen v letih od 1991 do 2004 samo neznatno povečali. V celotnem obdobju je bila inflacija zelo nizka na Japonskem, manj kot 1 % na leto, po drugi strani pa višja v Grčiji, Mehiki, Turčiji in štirih novih članicah OECD iz Srednje Evrope – Češki republiki, Madžarski, Poljski in Slovaški republiki. Pri nečlanicah OECD so indeksi potrošniških cen od leta 1991 zelo narasli v Braziliji, Indiji, Ruski federaciji in Južni Afriki. Na Kitajskem so cene zelo naraščale do leta 1996, potem pa so bodisi padle ali pa je bila rast majhna (OECD Factbook 2006, str. 66).

Indeksi cen za hrano in energijo so zaradi njunega pomena prikazani ločeno. Poleg tega se njune cene spreminjajo bolj kot pri drugem blagu in storitvah. Cene hrane so se v obdobju 1991 do 2004 povečale manj kot indeksi potrošniških cen, povešanja so bila majhna v večini držav Evropske unije. Cene energije so rasle hitreje kot skupni indeksi potrošniških cen.

Obrestne mere določajo trije dejavniki: cena po kateri posojilodajalci zaračunavajo odloženo potrošnjo, tveganje posojilodajalca, da ne bo dobil denarja nazaj, in padec realne vrednosti kapitala, ki ga pričakuje posojilodajalec zaradi inflacije v času trajanja posojila.

V splošnem so za države (vladno izposojanje, kjer je tveganje majhno) dolgoročne obrestne mere v letu 1991 v povprečju znašale 10 %, v letu 2004 pa samo še 4 %. Zmanjšala se je tudi različnost obrestnih mer med državami. Konvergenco v dolgoročnih obrestnih merah lahko razložimo z naraščajočo integracijo finančnega trga – eden od vidikov globalizma – in je bila še posebej značilna za članice iz evroobmočja. Japonska in Švica sta izjemi, njuni obrestni meri sta ostali nizki, vendar ne konvergirata k povprečju OECD (OECD Factbook 2006, str. 72).

Pariteta kupne moči se uporablja za odstranitev vpliva različne ravni cen znotraj skupine držav v istem časovnem obdobju. Pariteta kupne moči za države OECD je izračunana glede na skupno košarico 2500 vrst blaga in storitev. Cene za različne izdelke so tehtane glede na njihov delež v skupni potrošnji.

5 ENERGIJA

V 32-letnem obdobju od 1971 do 2003 se je celotna svetovna dobava energije povečala za 93 % in dosegla ekvivalent 10.723 milijonov ton nafte. To je enako letni stopnji rasti 2,1 %. Za primerjavo – v istem obdobju se je svetovno prebivalstvo povečevalo za 1 % letno in BDP za 3,3 % letno (OECD Factbook 2006, str. 84).

Dobava energije je bila konstantna, razen v obdobju od 1974 do 1975 in v zgodnjih 80. letih kot posledica prvih dveh naftnih šokov ter v 90. letih po razpadu Sovjetske zveze. Čeprav so države OECD še vedno največje porabnice energije, je delež njihove porabe zdrsnil z 61 % v letu 1971 na 50 % v letu 2003 (OECD Factbook 2006, str. 84).

Močan ekonomski razvoj v Aziji je povzročil veliko povečanje deleža Azije (vključno s Kitajsko) s 13 % v letu 1971 na 25 % v letu 2003 (OECD Factbook 2006, str. 84).

Med državami OECD so različne stopnje deležev porabe energije/BDP. Poleg cen energije, so pri teh variacijah ključni elementi zimsko vreme, tehnike predelave surovin, razdalja za

transport blaga oz. surovin, velikost stanovanj, uporaba privatnega namesto javnega prevoza in druge posebnosti življenjskega sloga. Poraba energije narašča z višanjem dohodka na prebivalca.

Cena je glavni signal, ki vodi do zmanjšanja porabe določene surovine oz. do bolj gospodarne porabe. Če se je cena neke surovine povišala, je prišlo do substitucije te surovine s cenejšo. Svet kot celota ne more uvoziti surovine, ki je pošla, to lahko stori samo posamezna država.

Bogate države OECD so v letu 1999 prispevale 49 % vseh emisij CO₂, od tega ZDA 24 % vseh svetovnih izpustov, sledila je Kitajska s 13 % svetovnih emisij (Weil, Economic Growth, (2005), str. 492).

Čedalje več vlad priznava pomembnost pospeševanja trajnostnega razvoja in boja proti podnebnim spremembam pri oblikovanju energetskega politik. Ko je poraba energije naraščala, se je količina toplogrednih plinov povečevala. Eden od načinov zmanjševanja toplogrednih plinov v ozračju je nadomeščanje uporabe fosilnih goriv z obnovljivimi viri energije.

5.1 Obnovljivi energetske viri

Delež uporabe obnovljivih virov energije se je v državah OECD povečal s 4,7 % v letu 1971 na 6,0 % v letu 2004 ter 6,5 % v letu 2006. Prispevki se močno razlikujejo po državah. Na Islandiji znaša uporaba obnovljive energije 71 %, na Norveškem pa 41 %. Po drugi strani uporabljajo Belgija, Irska, Koreja, Luksemburg in Velika Britanija le 1 do 2 % obnovljive energije. Na splošno je delež uporabe obnovljivih virov višji v državah, ki niso članice OECD. V letu 2005 je delež obnovljivih virov v Braziliji znašal 40 %, 39 % v Indiji, 17 % na Kitajskem, 11 % v Južnoafriški republiki in 3% v Ruski federaciji (OECD Factbook 2006, str. 92).

Posledica povečanega pridobivanja biogoriv so tudi višje cene hrane.

Rešitev problematike je v novih tehnologijah, ki bi bile bolj varčne glede uporabe surovin in energije ter bi manj škodovale okolju, v obveščanju javnosti in izobraževanju.

6 GOSPODARSKA GLOBALIZACIJA

Mednarodna trgovina z blagom in storitvami je najpomembnejša oblika gospodarskega povezovanja. Pomen mednarodne trgovine merimo kot delež trgovine v BDP. Mednarodna trgovina je pomembnejša za države, ki so majhne (bodisi glede na ozemlje ali glede števila prebivalstva) in jih obkrožajo države, ki imajo odprt trgovinski režim, kot za velike, relativno samozadostne države ali za tiste, ki so zaradi zemljepisne lege izolirane ter se zato srečujejo z visokimi stroški transporta. Pomemben vpliv na delež trgovine v BDP določene države imajo zgodovina, kultura, trgovinska politika, struktura gospodarstva (še posebej delež netrgovanih storitev v BDP), reeksport ter prisotnost multinacionalnih podjetij, kar vodi k povečanju trgovanja znotraj podjetja. Mednarodna trgovina oslabi monopolno moč lokalnih podjetij. Lokalne proizvajalce spodbuja k večji kakovosti.

V letu 2004 je bilo netehtano povprečje deleža trgovine v BDP za vse države OECD okoli 44 % in več kot 48 % za EU15. Delež je bil največji pri majhnih državah, kot so Belgija, Češka republika, Madžarska, Irska, Luksemburg, pri katerih je presegal 50 %, pri največjih državah OECD ZDA in Japonski pa je bil pod 15 % (OECD Factbook 2006, str. 232).

Današnji otroci odraščajo v svetu, ki se naglo spreminja. Globalizacija ustvarja nove možnosti. V globalnem gospodarstvu, ki temelji na znanju, so usposobljenost, učenje, talenti – človeški kapital – ključnega pomena za zaslužek ter za gospodarsko rast. Izobraževalni sistemi lahko pomagajo ljudem uresničiti njihov potencial, neuspeh pa lahko vodi v socialne in ekonomske probleme.

V svetu sta glede izobraževanja prisotna dva glavna trenda. Države OECD imajo obvezno osnovnošolsko izobraževanje, predšolsko izobraževanje pa je v porastu. V državah OECD narašča tudi število vpisanih v srednješolsko in visokošolsko izobraževanje; v državah v razvoju ter najmanj razvitih državah pa prebivalci še vedno nimajo splošnega dostopa do osnovnošolskega izobraževanja. Združeni narodi na podlagi podatkov o vpisu ugotavljajo, da 72 milijonov šoloobveznih otrok v letu 2005 ni obiskovalo osnovne šole, med njimi je bilo 57 % deklic (OECD, Trends Shaping Education, www.oecd.org z dne 29. 12. 2008). Ker podatki za nekatere države niso na voljo (posledica oboroženih konfliktov) in ker nekateri formalno vpisani otroci šole ne obiskujejo, je resnična številka še večja.

Še en pomemben trend, povezan z globalizacijo, se pojavlja tudi v visokošolskem izobraževanju. V zadnjih treh desetletjih se je število študentov, ki študirajo na univerzah zunaj svoje matične domovine, v svetovnem merilu zelo povečalo, in sicer s 600.000 v letu 1975 na 2,7 milijona v letu 2005 – tj. za več kot štirikrat. Ta internacionalizacija v visokošolskem izobraževanju se je zgodila v zadnjih desetih letih, kar odseva globalizacijo gospodarstev in družbe. Ta trend pravzaprav pomeni, da študentje iz držav nečlanic prihajajo na izobraževanje v države OECD. 40 % tujih študentov prihaja iz Azije (študentje iz Japonske in Južne Koreje tukaj niso upoštevani, ker sta to državi OECD), največ – 16,7 % - jih prihaja iz Kitajske, sledijo študentje iz Afrike (11 %) in študentje iz Južne Amerike (5,7 %) (OECD, Trends Shaping Education, www.oecd.org z dne 29. 12. 2008). Ponujata se dva možna izida, prvi je, da ta internacionalizacija lahko pomeni zdravo preseganje nacionalnih meja, ker nekatere države nimajo kvalitetnih univerz, drugi, manj ugoden, pa je, da bogate države in njihove institucije ustvarjajo nove trge in prihodnje donose v svojo korist. Po tej varianti bo rezultat preselitev nadarjenih mladih ljudi iz držav v razvoju v bogate države.

Mogoča posledica gospodarske krize za svetovno gospodarstvo je naraščanje protekcionizma.

7 TRG DELOVNE SILE

V času od 1991 do 2004 so se stopnje zaposlenosti v državah članicah spremenile. Velik upad zaposlenosti so beležile Turčija, Poljska, Švedska, Češka republika in Slovaška republika, precejšnje povečanje zaposlenosti pa je bilo na Irskem, v Španiji in na Nizozemskem. Stopnje zaposlenosti so bile različne za moške in ženske. Stopnje zaposlenosti moških so se znižale v 19 državah, z letnim upadanjem po 0,5 % na Poljskem, v Turčiji, na Švedskem in v Nemčiji. Stopnje zaposlenosti žensk pa so se zvišale v 23 državah, po letni stopnji 1 % ali več na Irskem, v Španiji, na Nizozemskem, v Grčiji, Italiji, Belgiji, Mehiki, Luksemburgu in na Novi Zelandiji. To vodi h konvergenci stopenj zaposlenost moških in žensk, čeprav v nekaterih državah še ostajajo velike razlike (OECD Factbook 2006, str. 102).

V času od 1991 do 2004 je v vseh državah OECD upadla stopnja zaposlenosti mladih, kar deloma odseva politike vlad, ki spodbujajo mlade ljudi, da bi pridobili čim višjo stopnjo kvalifikacije, vendar je zmanjšanje števila mladih zaposlenih najbolj vidno v državah, kjer upada skupna stopnja zaposlenosti, npr. v Češki republiki, na Poljskem, v Turčiji. V času, ko je težko dobiti zaposlitev, so zlasti mladi delavci v težjem položaju. (OECD Factbook 2006, str. 106).

Na področju OECD se je med leti 1990 in 2004 povečalo število zaposlitev za nopolni delovni čas za eno tretjino. Število takšnih zaposlitev se je zlasti povečalo v Avstriji, na Irskem, v Italiji, Koreji, Luksemburgu in Španiji, vendar se je v številnih državah tudi zmanjšalo, in sicer v Češki republiki, na Danskem, v Grčiji, na Islandiji, v Mehiki in še posebej v Turčiji. Delež samozaposlenih je po različnih državah zelo različen, od manj kot 8 % v Luksemburgu, na Norveškem ter v Združenih državah Amerike do več kot 30 % v Koreji, Mehiki, Grčiji in Turčiji (OECD Factbook 2006, str. 110).

Nezaposlenost upada v času hitre gospodarske rasti in narašča, ko je gospodarska rast nizka. Strokovnjaki zaradi gospodarske krize napovedujejo, da se bo število nezaposlenih v državah OECD v naslednjih dveh letih povečalo za približno 8 milijonov, tj. s 34 milijonov v letu 2008 na 42,1 milijona v letu 2010 (www.oecd.org z dne 15. 12. 2008).

8 RAZISKOVALCI

Raziskovalci so profesionalci, ki se ukvarjajo z ustvarjanjem novega znanja, produktov, tehnoloških procesov, metod in sistemov. Nekateri od njih so prav tako neposredno vključeni v procese upravljanja. Delujejo na različnih področjih, od civilnih do vojaških, vladnih, na univerzah, v raziskovalnih institutih ter v poslovnem sektorju. Raziskovalci so glavni dejavnik na področju raziskav in razvoja. V letu 2002 je bilo v državah OECD približno 3,6 milijona raziskovalcev zaposlenih pri raziskavah in razvoju, od tega sta dve tretjini delovali v poslovnem sektorju (OECD Factbook 2006, str. 132).

V letu 2002 je bilo v državah OECD približno 8,3 raziskovalca na tisoč zaposlenih, v letu 1991 pa 5,7 na tisoč zaposlenih. Število raziskovalcev se je v zadnjih dveh desetletjih povečevalo. Relativno največje število raziskovalcev glede na število zaposlenih ima Japonska, sledijo ji ZDA in EU (OECD Factbook 2006, str. 132).

Finska, Japonska, Nova Zelandija in Švedska imajo največ raziskovalcev na tisoč zaposlenih. Stopnja je prav tako visoka v ZDA, na Danskem, v Franciji in Avstraliji. Število raziskovalcev na tisoč zaposlenih pa je nizko v Češki republiki, na Madžarskem in Portugalskem (OECD Factbook 2006, str. 132).

Med državami, ki niso članice OECD, število raziskovalcev narašča na Kitajskem, vendar 1,2 raziskovalca na tisoč zaposlenih v letu 2004 še ostaja pod povprečjem OECD. Stopnja v Ruski federaciji upada od leta 1994, vendar je bila v letu 2004 še vedno nad 7 raziskovalcev na 1000 zaposlenih. (OECD Factbook 2006, str. 132). Čim večji je trg, tem večji so dobički, ki jih je z inovacijo mogoče zaslužiti. Mednarodne ekonomske integracije, ki omogočajo inovatorjem, da prodajajo v več državah, večjajo spodbudo za raziskave in razvoj.

Če se danes manj ljudi ukvarja z raziskavami in razvojem, jih je več zaposlenih v proizvodnji, zato je output večji, vendar to pomeni, da bo raven produktivnosti v prihodnosti nižja. V dolgem obdobju je tehnološki napredek glavni vir gospodarske rasti.

Nove tehnologije lahko pripeljejo do redistribucije gospodarske moči na škodo tistih, ki podpirajo vlado, ki je v tistem času na oblasti, zato inovacije niso zmeraj in povsod zaželjene.

9 ČLOVEŠKI KAPITAL

Kvaliteta dela, ki jo prispeva posameznik, je lahko zelo različna. Zaposleni je lahko močan ali šibak, zdrav ali bolan, izobražen ali neveden. V vsakodnevnih izkušnjah se srečujemo z dejstvom, da tisti, ki bolje opravijo svoje delo – ki so npr. zelo bistri ali pa lahko neutrudno delajo – prejemajo višje plače. V zgodovini so bili pogosto bolje nagrajevani močni ljudje, vendar je v razvitih državah sedaj to redkokdaj tako. Študija v ZDA in Kanadi pa je pokazala (Hamarmesh in Biddle, 1994), da so tisti zaposleni, ki so zelo prijetnega videza, za približno 12 % bolje nagrajeni kot sodelavci, katerih videz je označen kot podpovprečen, kar dokazuje, da je zunanost posameznika na delovnem mestu pomembna (Weil, D., 2005, *Economic Growth*, str. 153).

Kvaliteta dela ima skupno ime človeški kapital, ki ima nekatere podobne značilnosti kot fizični kapital.

Kvaliteta dela ne more pojasniti vseh razlik med dohodkom v različnih državah. Človeški kapital je glavni dejavnik mednarodne konkurenčnosti. Nimamo enotne definicije človeškega kapitala niti enotnega načina merjenja. Človeški kapital med drugim merijo v številu let, ko se izobražen posameznik lahko ukvarja s produktivno dejavnostjo. Stroškovna metoda meri stroške, s katerimi družba pridobi določeno količino človeškega kapitala. Dohodkovna metoda temelji na oceni prihodnjih donosov. Pri enem od načinov merimo dosežke izobraževanja, npr. stanje pismenosti, število diplomantov, stopnjo predčasnega prenehanja, stopnjo ponavljanja, povprečno trajanje šolanja, rezultate testov.

9.1 Človeški kapital v obliki zdravja

Ko se država gospodarsko razvije, se izboljša zdravje ljudi, kar dokazuje, da ti bolje živijo. Zdravje je vrednota že samo po sebi, prav tako pa je pomembno za produktivnost. Zdravi ljudje delajo bolje in dlje, prav tako lahko tudi bolje presojujejo. Zdravi študentje se več naučijo. Izboljšano zdravje v državi bo povečalo raven dohodka.

Ko se država razvije, postanejo njeni prebivalci višje rasti. Glavna razlaga je boljša prehrana. Višina služi kot indikator za podhranjenost, še posebej v maternici in v prvih letih življenja. Gre za biološko prilagoditev na majhno količino hrane, ker majhni ljudje potrebujejo za preživetje manj kalorij. Ljudje, ki trpijo zaradi podhranjenosti, so tudi bolj nagnjeni k obolevanju. Izboljšanje prehrane (Robert Fogel, za Veliko Britanijo, od 1780 do 1980) je vplivalo na povečanje produkta na dva načina: delovni sili so se pridružili novi posamezniki, ki bi bili drugače prešibki za delo, tisti, ki pa so že prej delali, so lahko delali več (Weil, D., 2005, *Economic Growth*, str. 155). V državah v razvoju je problem podhranjenosti še vedno prisoten. Drugo merilo zdravja v določeni državi je pričakovana življenjska doba.

9.2 Človeški kapital v obliki izobrazbe

V razvitih gospodarstvih so intelektualne sposobnosti pomembnejše za določanje višine plače kot fizične sposobnosti. Investicije, ki povečajo znanje, so zato najpomembnejša oblika investicij v človeški kapital.

Enako kot investicije v fizični kapital je izobraževanje lahko drago. V letu 2000 je vlada ZDA porabila 443 milijard dolarjev za izobraževanje, posamezniki pa so porabili še dodatnih 164 milijard dolarjev. Skupni stroški izobraževanja so bili 6,2 % BDP, poleg tega tak način merjenja stroškov podcenjuje dejanske stroške, ker niso vključeni oportunitetni stroški – tj. plače, ki bi jih študentje prejeli, če bi bili zaposleni. Investicija v človeški kapital je največja/najpomembnejša investicija v gospodarstvu (Weil, D., 2005, *Economic growth*, str. 154).

Izobraževanje ne prinese koristi samo tistemu, ki si je pridobil določeno znanje, ampak tudi tistim, ki nimajo formalne izobrazbe in to znanje – tehnologijo posnemajo. Na ta način izobraževanje posameznika lahko poveča produktivnost mnogih. Ta učinek je še bolj razširjen v državah v razvoju kot v razvitih državah.

Pri bolj izobraženi populaciji je večja verjetnost, da bo imela pošteno in učinkovito vlado. Pozitivne eksternalije, ki jih družba prejme zaradi človeškega kapitala, so razlog, zakaj vlade pogosto posegajo v njegovo ustvarjanje v obliki javnega šolstva in/ali obveznega šolanja. Če bi bili ljudje prepuščeni sami sebi, ne bi dovolj upoštevali socialnih koristi izobraževanja, ko bi se odločali, kakšno izobraževanje potrebujejo oni sami ali njihovi otroci, in bi lahko izbrali manj, kot je družbeno optimalno.

Države OECD lahko izbirajo med družinsko politiko s spodbujanjem rojstev, politiko, ki spodbuja veliko udeležbo v visokošolskem izobraževanju, politiko, ki spodbuja dokončanje študija, ter imigrantsko politiko, ki pospešuje doseljevanje izobraženih delavcev.

Če se prepreči, da bi študent obupal in opustil študij, ima to na človeški kapital enak učinek, kot da bi pridobili izobraženega priseljence. Eno rojstvo manj ima za posledico zmanjšanje človeškega kapitala za cca 16,8 leta. Če se rodnost na območju OECD zmanjša za 1 %, se človeški kapital zmanjša za 2 milijona oseb na leto. To zmanjšanje se lahko nevtralizira z doselitvijo 48.000 ljudi z visokošolsko izobrazbo, od katerih bi vsak prispeval 40,48 leta človeškega kapitala (OECD, *Higher Education to 2030*, str. 119).

Stopnja izobrazbe vpliva na plačo. Čim večji je dobiček, ki ga prinaša kvalifikacija, tem večja je spodbuda, da si jo ljudje pridobijo. Negospodarski dejavniki kot so vztrajnost, energija in ambicije, vplivajo na dohodek.

Kjer je manjši dobiček na izobrazbo, je dohodek bolj enakomerno porazdeljen. Države z najnižjo stopnjo neenakosti so relativno bogate države z dobro razvito politiko države blaginje, kot npr. Kanada in Finska. ZDA izstopajo iz povprečja, ker imajo neobičajno visoko stopnjo neenakosti za bogato državo.

Stopnja dosežene izobrazbe se v svetu zelo razlikuje od države do države. Od leta 1960 do 2000 se je povprečna dolžina šolanja v državah v razvoju povečala za 3,1 leta, v razvitih državah pa za 2,7 leta. (Weil, D., 2005, *Economic Growth*, str. 162). Glede na zelo nizko začetno raven izobrazbe je povečanje v državah v razvoju zelo veliko.

9.3 Premija za univerzitetno izobrazbo – primer ZDA

Eno od meril za določanje povračila za študij na fakulteti je višina plače univerzitetno izobraženih zaposlenih v primerjavi s tistimi, ki imajo srednješolsko izobrazbo. Statistike kažejo, da je ta premija v 70. letih prejšnjega stoletja v ZDA upadala, tako da so nekateri ekonomisti, npr. Richard Freeman, razmišljali o tem, da so Američani preveč izobraženi. Vzroke so iskali v prevelikem številu izobraženih ljudi, ker je postala univerzitetna izobrazba bolj razširjena. Vendar se je ta premija v 80. letih zelo povečala. V letu 1995 je bila skoraj tako visoka kot v letu 1940, čeprav se je delež univerzitetno izobraženih v delovni sili povečal z 12,6 % na 57,3 % (Weil, Economic Growth, (2005), str. 166). Razlaga za ta pojav je povečano povpraševanje po univerzitetno izobraženih delavcih. Vzroki za to niso povsem znani. Obstajata dve teoriji, ki jih skušata razložiti. Prva išče vzroke v odprtju gospodarstva za mednarodno trgovino. Ker ima svet kot celota manjše število izobraženih delavcev kot ZDA, se je zaradi odprtosti gospodarstva povečala njihova redkost. Druga teorija išče vzroke za povečanje premije za univerzitetno izobrazbo v tehnoloških spremembah. Tehnologija je povzročila, da so postali bolj izobraženi delavci bolj produktivni kot njihovi manj izobraženi kolegi. Vpeljava računalnikov na delovna mesta je omogočila bolj izobraženim zaposlenim, da zelo povečajo svojo produktivnost. Nova tehnologija je imela majhen vpliv na produkcijo manj izobraženih delavcev in jih je v nekaterih primerih popolnoma nadomestila.

10 IZOBRAŽEVANJE

Globalizacija in povečana osredotočenost na izobraževanje sta povezani. Globalizacija povečuje donos na visoko izobrazbo in zmanjšuje dohodke na trgu dela za manj izurjene delavce. Ker si OECD prizadeva za podporo globalizaciji, želi, da bi bilo prebivalstvo lahko deležno dobička. Prav tako si zadajajo za cilj, da je potrebno delo plačati in vključiti ljudi na trg dela. Izobraževanje je mogoče uporabiti kot orodje za pomoč socialno ogroženim. Zavedati pa se je potrebno, da prav tako kot lahko izobraževanje prekine cikle deprivilegiranosti, jih žal lahko tudi ojača.

Višja raven izobrazbe lahko:

- izboljša zdravje
- zmanjša verjetnost kriminalitete
- zmanjša verjetnost odvisnosti od socialne pomoči

Države, katerih prebivalci so dosegli višjo povprečno stopnjo izobrazbe, imajo običajno tudi boljše šole.

OECD letno objavlja podatke o izobraževanju ter analizira te podatke za vseh 30 članic in številna partnerska gospodarstva.

Glavna področja so:

- udeležba in dosežki v izobraževanju
- javni in zasebni izdatki za izobraževanje
- razširjenost vseživljenjskega učenja
- delovne razmere za učence in učitelje

Prav tako raziskujejo vplive vse bolj množičnega univerzitetnega izobraževanja na trg dela.

Če posameznik investira v izobraževanje daljše obdobje in doseže višjo izobrazbo, se poveča možnost, da bo zaposljiv in bo zaslužil več. Gospodarstva držav OECD so čedalje bolj odvisna od stabilnega dotoka dobro izobraženih delavcev in ta trend se bo najverjetneje

nadaljeval. Ker se prebivalstvo v državah OECD stara, bodo višje ravni izobrazbe in daljša delovna doba pripomogle k znižanju stopnje vzdrževanega prebivalstva in zmanjšanju bremena financiranja javnih pokojnin.

Stopnja zaposlenosti se viša z višanjem stopnje izobrazbe v večini držav OECD. Stopnja zaposlenosti za diplomante z univerzitetno izobrazbo je znatno višja kot za tiste z zaključeno srednjo šolo.

V 25 državah OECD in partnerskem gospodarstvu Izraelu posamezniki z univerzitetno izobrazbo in specializacijo zaslužijo vsaj 50 % več kot posamezniki, katerih najvišja dosežena stopnja izobrazbe je nižja od zaključene srednje šole (OECD, Education at a Glance 2007, str. 6).

10.1 Sredstva za izobraževanje

Države OECD porabijo 6,2 % skupnega BDP za izobraževalne institucije in si želijo učinkovitejši izobraževalni sistem (OECD, Education at a Glance 2007, str. 6).

Večjo vključenost v izobraževanje so spremljale velike finančne investicije. Med letoma 1995 in 2004 so se na vseh ravneh izobraževanja v državah OECD stroški za izobraževalne institucije povečali za 42 %. Kazalci dokazujejo, da so se rezultati izboljšali za 22 % (OECD, Education at a Glance 2007, str. 6).

Stroški izobraževanja (brez raziskovalnih in razvojnih aktivnosti) na univerzah znašajo v povprečju okrog 7.664 USD na študenta, razlikujejo se od manj kot 4.500 v Grčiji, Italiji, na Poljskem in v Turčiji do več kot 9.000 USD v Avstraliji, Avstriji, na Danskem, Norveškem, v Švici in ZDA (OECD, Education at a Glance 2007, str. 27).

Države OECD porabijo v povprečju 81.485 USD na učenca v času osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja, od manj kot 40.000 USD v Mehiki, na Poljskem, v Slovaški republiki in Turčiji do 100.000 USD ali več v Avstriji, na Danskem, na Islandiji, v Luksemburgu, na Norveškem, v Švici in ZDA (OECD, Education at a Glance 2007, str. 27).

Manjši stroški izobraževanja ne pomenijo nujno slabših dosežkov. Na primer skupni stroški Koreje in Nizozemske so pod povprečnimi stroški OECD, pa vendar so bili dosežki učencev iz teh dveh držav pri meritvah PISA 2003 med najboljšimi.

10.2 Predšolsko izobraževanje

Otroci, ki so vključeni v kvaliteten predšolski program, razvijejo boljše razumevanje, sposobnost reševanja problemov, bolje sodelujejo in so obzirnejši do drugih, imajo tudi večje samospoštovanje. Dostopnost predšolske vzgoje omogoča materam, da najdejo in obdržijo zaposlitev. Raziskave so pokazale, da ima obiskovanje predšolske vzgoje pozitivne vplive, npr. okrepi povezavo med starši in otroki in zmanjša stres ter spodbuja starše, da tudi sami nadaljujejo izobraževanje (OECD, Education Policy Analysis 1999, str. 33).

10.3 Osnovnošolsko izobraževanje

Mednarodno testiranje dosežkov pri učenju v državah OECD (Programme for International Student Assessment – PISA) je namenjeno preverjanju znanja petnajstletnikov ob koncu obveznega izobraževanja s področij matematike, znanosti, branja ter razgledanosti.

Glede na rezultate PISA 2003 so petnajstletniki, ki so vključeni v poklicne šole, pokazali manjše znanje matematike kot njihovi vrstniki, ki obiskujejo šole s splošnim programom.

PISA je pokazal, da so učenci iz držav, kjer so zgodaj prešli na specializirane programe, dosegli slabše rezultate kot učenci držav s splošnimi programi. Kolikor prej so prešli na specializacijo, tolako bolj porazni so bili rezultati. Na podlagi tega so prišli do sklepa, da je treba omejiti zgodnjo specializacijo in preložiti selekcijo na poznejši čas (OECD, Brook, Raising education achievement..., 2008, str. 9).

Učenci iz Finske redno dosegajo zelo dobre rezultate na testih PISA. Finski sistem temelji na načelu enakosti, standardi so visoki z namenom, da spodbudijo mnogo učencev, ne želijo samo potisniti naprej nekaj privilegirancev. Zgodnje specializacije nimajo. Učencu, ki ima težave, lahko pomagajo: njegov učitelj, asistenti, učitelj za posebne potrebe in multidisciplinarna skupina, ki vključuje psihologa in socialnega delavca. Šole so majhne, izobraževanje učiteljev kvalitetno, mobilnost učiteljev in učencev med šolami je majhna. Družba spoštuje izobraževanje in učitelje, za vstop v učiteljski poklic je velika konkurenca, sprejmejo samo enega od desetih kandidatov. Pravilo je, da v izobraževanju ne sme biti socialne izključenosti. Če se na neki šoli pojavijo težave, lokalne oblasti ne premeščajo zaposlenih in ne izvajajo nadzora, ampak priskočijo na pomoč pri reševanju teh težav. V Finskem sistemu ni tekmovanja med šolami, ker nikogar ne zanima, katera je najboljša. Njihova filozofija je, da morajo biti vse šole dovolj dobre in da ni prav nobenega razloga, da bi imeli elitne šole in slabe šole. Glede na to, da gre pri celotnem sistemu tudi za družbene vrednote, ni povsem jasno, kako bi lahko zelo dobre finske rezultate prenesli v druge države.

10.4 Srednješolsko izobraževanje

V 22 od 29 držav OECD in v partnerskih gospodarstvih Estonije, Izraela, Ruske federacije in Slovenije je 60 % ali še več odraslih, ki imajo zaključeno vsaj srednjo šolo, medtem ko jih je 26 % zaključilo univerzitetno izobraževanje (OECD, Education at a Glance 2007, str. 3).

10.5 Visokošolsko izobraževanje

Mladi se zelo pogosto odločajo za socialne študije, ekonomijo in pravo. Stopnja mladih, ki se odločajo za študij izobraževanja, je v državah OECD v povprečju približno ena. Na Danskem, v Nemčiji, na Nizozemskem, Švedskem in v Veliki Britaniji je manjša od ena, kar nakazuje mogoče probleme pri nadomeščanju učiteljev, ko se bo starejša generacija v prihodnjih letih upokojila.

Opazno je pomanjkanje inženirjev. Na Danskem, v Nemčiji, na Madžarskem in Norveškem bo kmalu več inženirjev zapustilo trg dela, kot se jih je vanj vključilo v zadnjih letih.

10.6 UČENCI IZ SOCIALNO ŠIBKEJŠIH OKOLIJ

V študiji (Hanushek, 2003) je bilo ugotovljeno, da bi lahko učenci iz socialno ogroženih družin, ki bi imeli pet zaporednih let dobre učitelje, premostili vrzel v znanju, ki jih ločuje od učencev iz družin z višjimi dohodki. V Veliki Britaniji razmišljajo o posebni finančni stimulaciji za učitelje, ki bi bili pripravljene poučevati na šolah, ki veljajo za slabe (Brook, Raising Education Achievement ..., 2008, str. 20).

Države se zelo razlikujejo po uspešnosti glede vključevanja otrok iz delavskih družin v visokošolsko izobraževanje. Zmanjševanje števila služb za nekvalificirane delavce v razvitih državah nakazuje, da so slabo izobraženi delavci, ki ne morejo dobiti zaposlitve, potencialno socialno breme za družbo in se bodo lahko soočili s poglobljeno neenakostjo. V številnih državah je verjetnost, da se bodo otroci vključili v visokošolsko izobraževanje, mnogo večja, če so tudi njihovi očetje zaključili visokošolsko izobraževanje.

Irska in Španija omogočata najbolj izenačen dostop do visokošolskega izobraževanja, medtem ko je v Avstriji, Franciji, Nemčiji in na Portugalskem za polovico manjša možnost, da bi otroci iz delavskih družin postali študentje na visoki šoli, kot bi se dalo sklepati iz njihovega deleža v prebivalstvu (OECD, Education at a Glance 2007, str. 6).

Ko so se vpisane generacije številčno povečale, se je na visokošolsko izobraževanje vpisalo tudi več študentov iz revnejših družin, v tem smislu se je neenakost zmanjšala. Zmanjšanje neenakosti v visokošolskem izobraževanju lahko vodi k večji socialni mobilnosti, ni pa nujno, saj je ta odvisna od vključevanja diplomantov na trg dela ter od razvoja kariere.

10.7 POLOŽAJ ŽENSK - obrnjeni trend neenakosti

Dolgo obdobje so imeli moški višjo izobrazbo kot ženske. V preteklosti je v državah OECD diplomiralo več moških. V sredini 90. let pa se je trend izobraževanja v državah OECD obrnil v škodo moških, kar pa ne velja za preostali svet. Število študentk narašča hitreje kot število študentov, čeprav se je tudi udeležba študentov v visokošolskem izobraževanju povečala. Izjema so Avstrija, Nemčija, Madžarska in Združene države Amerike, kjer je udeležba mlajših moških v univerzitetnem izobraževanju manjša, kot je bila pri starejših generacijah (OECD, Women and men in OECD Countries, str. 12). V večini držav OECD predstavljajo študentke večino vpisane generacije ali pa jih je vsaj toliko kot študentov. V povprečju imajo moški in ženske v starosti od 25 do 64 let enako stopnjo izobrazbe. Obrnjena neenakost pri številu vpisanih in diplomiranih pa še ne pomeni, da pri izbiri študija spol ne igra vloge. Različna izbira študija med moškimi in ženskami delno pojasnjuje razlike v dohodkih. Ženske zelo pogosto izberejo študij s področij izobraževanja, zdravstva in sociale. Med državami OECD ima Turčija najbolj enakomerno porazdelitev moških in žensk, najbolj izrazita spolna segregacija pa je v nordijskih državah (OECD, Higher Education to 2030, str. 274).

Vzrokov za povečano udeležbo žensk v visokošolskem izobraževanju je več. Zelo pomembna je večja enakopravnost žensk na trgu dela. Ženske se lahko poročijo in imajo otroke ter so zaposlene. V preteklosti to ni bilo mogoče, saj je npr. v ZDA v letih od 1900 do 1950 obstajala prepoved opravljanja določenih poklicev za poročene ženske. Odprava tovrstne diskriminacije je pomenila večjo spodbudo za študij. Mogoče je boljše načrtovanje poklicne poti. Glede na teorijo o človeškem kapitalu, se posamezniki odločajo za študij na podlagi

pričakovanih donosov. Zmanjšanje diskriminacije je razlog, da so se za ženske pričakovani donosi povišali. Vendar višji donosi na izobrazbo za ženske niso v nasprotju z višjimi plačami moških na trgu dela. V vseh proučevanih državah zaslužijo ženske manj kot moški z enako izobrazbo. Ponavadi zaslužijo od 50 % do 80 % plače svojih moških kolegov (OECD, Education at a Glance 2007, str. 25). V večini držav je razlika med spoloma največja pri najvišjih plačah. To je znamenje, da stekleni strop ni samo mit – ženskam redkeje uspe doseči položaj z visoko plačo ali dobiti managersko službo. Razlike v stopnjah zaposlenosti za moške in ženske so večje pri skupinah z nižjo izobrazbo. Če primerjamo tiste s srednjo izobrazbo, je možnost dobiti zaposlitev za moške za 23 % višja kot pri ženskah. Sedem držav, ki imajo najvišjo raven zaposlenosti (Danska, Islandija, Nova Zelandija, Norveška, Švedska, Švica in Velika Britanija), beleži tudi najvišjo stopnjo zaposlenosti žensk. Razlike v zaposlenosti moških in žensk upadajo v vseh državah (OECD, Education at a Glance 2007, str. 6).

Ženske so za višino premije na visokošolsko izobrazbo manj občutljive kot moški, ki jih že manjše zmanjšanje oz. negotovost odvrne od študija.

Pomembna je tudi velikost družine. V preteklosti so imele v ZDA ženske iz večjih družin, ki so imele brate, manjše možnosti za visokošolsko izobraževanje. Na Japonskem in v Turčiji je bila situacija podobna. Sedaj se starši glede izobrazbe svojih otrok odločajo drugače, v mnogih primerih imajo prednost deklice, zlasti v socialno šibkejših družinah. Situacija se je za fante poslabšala, ker narašča število ločitev ter enostarševskih družin. Ko so primerjali vlogo staršev pri izobraževanju otrok, rojenih leta 1938 in leta 1965 so ugotovili, da so pri starejši skupini visokoizobraženi starši poskrbeli za izobraževanje sinov in hčera, manj izobraženi pa so bolj poskrbeli za sinove. Pri mlajši skupini je bilo pri visokoizobraženih starših ravnanje enako, pri manj izobraženih družinah ali pa pri tistih, kjer je bi oče odsoten, pa so dobila prednost pri izobraževanju dekleta. Pomembna je tudi vloga vrstnikov v puberteti. Vrstniki močneje vplivajo na izbiro študija pri dekletih kot pri fantih.

Pričakovanja deklet glede študijskih dosežkov so se v primerjavi s fanti povečala hitreje. Ta rast odseva zmanjšanje diskriminacije žensk. Če ima nekdo visoka pričakovanja, to še ne pomeni, da se bodo uresničila, vendar obstaja precej sociološke literature, ki dokazuje, da pričakovanja vplivajo na kariero posameznikov.

Nekateri tudi menijo, da na povečanje števila študentk vpliva tudi feminizacija učiteljskega poklica. Če imajo deklice profesorico za predmet, ki je po tradiciji bolj moški, jih to zelo spodbudi, na fante pa deluje negativno.

Eden od dejavnikov je tudi odprava splošne vojaške obveznosti v mnogih državah, saj so se v preteklosti fantje odločali za študij tudi zato, da so se izognili služenju vojske. V Franciji se je po odpravi splošne vojaške obveznosti zmanjšalo število fantov, ki so se odločili za študij, še posebej je bilo to zmanjšanje opazno pri fantih iz socialno bolj ogroženih družin.

V ZDA se je med letoma 1997 in 2004 zelo povečalo število zapornikov moškega spola, kar je lahko tudi eden od vzrokov za manjši vpis na fakulteto.

Dva dejavnika, ki vplivata na interes za takojšen vstop na trg dela, sta lahko še nizka stopnja nezaposlenosti ter visoke plače za delo, za katero ni potrebna diploma, če pa velja nasprotno, se lahko poveča vpis na fakulteto.

Med starejšimi študenti ali študenti ob delu v ZDA prevladujejo ženske. Edino področje izobraževanja v državah OECD, kjer so moški še vedno uspešnejši, je doktorski študij, vendar sedanji trendi kažejo, da se bodo ženske z njimi izenačile v nekaj letih.

Zaradi demografskih vzrokov bo neenakost v številu diplom v korist žensk še trajala, tudi če bi se sedaj povečalo število moških, ki se izobražujejo. Situacija še ne pomeni, da so moški v družbi v podrejenem položaju. Povsem mogoče je biti v dominantnem položaju, ne da bi številčno prevladoval (Deleuze in Guattari, 1987, Higher Education to 2030, str. 289). Ženske v povprečju delajo manj let, pogosto delajo s skrajšanim delovnim časom, imajo večje težave pri napredovanju ter pogosto delajo v sektorjih gospodarstva, kjer so plače nižje. Ženske se še vedno več ukvarjajo z otroki in gospodinjstvom, bodisi zaradi lastne odločitve bodisi zaradi pritiska družbe. V luči tega, da moški v državah OECD niso bili diskriminirani, se morda zdi njihovo zaostajanje glede univerzitetne izobrazbe manj pomembno. Države, ki z načrtnimi izobraževalnimi politikami pomagajo fantom, so v manjšini. Rezervacija določenega števila mest za fante je npr. značilna za nekatere elitne univerze v ZDA, ker menijo, da je zastopanost obeh spolov koristna za vse. Zaostajanje moških glede izobrazbe bi lahko vplivalo na skrajšanje njihove življenjske dobe, saj raziskave kažejo, da sta izobrazba in dolgoživost povezani. Precej opazen je tudi trend upadanja zakonskih zvez pri manj izobraženih moških (Rose, 2006, Higher Education to 2030 str. 290), kar bi lahko imelo za posledico zmanjšanje števila otrok.

10.8 ŠTUDENTJE Z ZDRAVSTVENIMI TEŽAVAMI

V zadnjih dveh desetletjih so se povečala prizadevanja za odpravljanje izključenosti invalidnih ali bolnih učencev iz šolskega sistema, kar je pripomoglo k odstranitvi ovir za njihovo vključitev v visokošolsko izobraževanje. Število invalidnih študentov oz. študentov s posebnimi potrebami se je znatno povečalo v mnogih državah OECD. V Veliki Britaniji je bilo v študijskem letu 1994/95 takšnih študentov 31.395, v letu 2006/07 pa je naraslo na 57.750, kar pomeni 6,5 % študentske populacije (OECD, Higher Education to 2030, str. 222). Eden od razlogov za rast je prizadevanje za vključitev teh študentov v običajni šolski sistem. Drug razlog je povečana razširjenost strokovnega izpopolnjevanja in vseživljenjskega učenja, kar je pripomoglo k vključitvi starejših študentov, od katerih imajo nekateri zdravstvene težave. Vključitev invalidnih študentov je del razvoja človeškega kapitala ter prav tako gospodarskega razvoja, ker podjetja potrebujejo izobražene zaposlene. Pomemben razlog pa je načelo enakosti. Visokošolsko izobraževanje prispeva k zmanjšanju gospodarske in družbene neenakosti. Odprtost za različnost se v državah OECD povečuje. Dosežena raven se med državami razlikuje. Francoski ali švicarski invalidi imajo manj možnosti za visokošolsko izobraževanje kot njihovi kolegi v drugih državah (OECD, Higher Education to 2030, str. 223). V državah, kjer je zakonsko določena obveznost omogočanja dostopa invalidnim osebam, so stavbe prilagojene za dostop. Prav tako so na voljo tehnična in finančna sredstva ter ljudje, ki zagotavljajo dostopnost s fizičnega, psihološkega in pedagoškega vidika. V nekaterih državah, npr. v Švici, institucije niso obvezane zagotavljati dostopa, v drugih, npr. v Franciji, je izvajanje zakonskih obveznosti institucij za zagotavljanje dostopa odvisno od iniciative in dinamičnosti oseb, ki so za zagotavljanje pristojne, ter od sposobnosti študentov, da premagajo različne ovire. Za britanske univerze je vpisovanje invalidnih študentov oz. študentov z zdravstvenimi težavami način, kako povečati udeležbo v visokošolskem izobraževanju, ter vrsta boja proti izključenosti.

Zaposleni na univerzah, ki so pristojni za pomoč invalidnim študentom, pogosto organizirajo še posebne storitve, kot je izdelava zapiskov na predavanjih, pomagajo iskati denarna sredstva za študij, poskušajo prilagoditi urnike predavanj in čas izpitov potrebam študentov. Če univerza zagotavlja dostop do študija študentom s posebnimi potrebami, se povečajo stroški študija na študenta, kajti stroški študija za študente s posebnimi potrebami so lahko tudi do 35 % višji kot za druge študente (Newby, 2003, Higher Education to 2030, str. 229). Študentje, ki nimajo vidnih zdravstvenih težav, lahko zaradi strahu pred stigmatizacijo pri vpisu na fakulteto zamolčijo, kaj potrebujejo. Posledica tega je, da privzamejo univerze minimalistični pristop, to pomeni, da le odstranijo fizične ovire za dostop do prostorov, na račun vseh drugih vidikov povečevanja uspešnosti študentov. Vsak drugačen pristop se jim lahko zdi neupravičen, saj bi glede na višino stroškov koristil relativno majhnemu številu študentov.

Institucije, ki se osredotočajo samo na učinkovitost, do neke mere omejujejo odprtost za drugačnost. S takšnim pristopom je enakost vezana samo na rezultate. Dostop do visokošolskega izobraževanja je v tem primeru lažji za tiste, ki imajo zagotovljene vire (socialni kapital, kulturni kapital), da se lahko zaščitijo, vendar je to na račun drugih, ki takšnih možnosti nimajo. Po drugi strani lahko institucije izberejo drugačen pristop, ki s kvaliteto poučevanja in podporo vsem študentom, tudi tistim s posebnimi potrebami, ponuja enake možnosti z osebne, profesionalne in družbenega vidika. Uporaba novih tehnologij je pomembna za razvoj odprtosti za drugačnost. Študij na daljavo je oblika dostopa, ki prav tako lahko koristi osebam z zdravstvenimi problemi, saj lahko sledijo predavanjem od doma, iz bolnišnice ali rehabilitacijskega centra.

Vključitev v izobraževanje je pomembna za razvoj človeškega kapitala vseh članov družbe, saj lahko vsak aktivno prispeva k razvoju družbe. Število študentov s posebnimi potrebami, ki se je povečalo v vseh državah OECD, pomeni povečanje možnosti in je lahko vir večje učinkovitosti, enakosti ter inovativnosti za institucije, za zaposlene pomeni profesionalno izpopolnitev, za študente pa osebno rast.

10.9 Svetovna finančna in gospodarska kriza

Ker so statistični podatki vedno na voljo s časovnim zamikom, ne moremo natančno opredeliti, kakšne posledice ima oz. bo še imela svetovna finančna in gospodarska kriza za izobraževanje. Pri univerzah s plačljivo šolnino, je veliko odvisno od tega, ali bodo na voljo krediti za študij. Mogoče je tudi, da bodo nekateri odložili študij na poznejši čas ali pa se bodo vpisali na univerze, kjer je študij krajši in/ali nižja šolnina. V nekaterih družinah, ki jih je prizadela gospodarska kriza, se manjšajo ambicije glede izobrazbe otrok. V sedanjem času imajo mnoge univerze še rezervna sredstva in lahko študentom iz družin, ki jih je hudo prizadela finančna kriza, omogočijo brezplačni študij. (Ray, Financial Crisis and American Universities).

Napovedi za prihodnost, ki so objavljene na internetnih straneh, so še vedno optimistične, saj ne prikazujejo zmanjšanja, ampak samo bolj umirjeno rast; in sicer več variant, srednjo, nizko in visoko projekcijo rasti (Projections of Education Statistics).

Povsem mogoče je tudi, da se bo zelo povečalo število študentov na javnih univerzah, deloma zato, ker ne bodo zmogli plačati šolnin na privatnih univerzah, deloma pa zato, ker ne bodo našli zaposlitve in si bodo prizadevali za ustrežnejšo kvalifikacijo. Ankete kažejo, da se

študentje odločajo za univerze v bližini doma, da bi prihranili pri gorivu in pri stroških namestitve. Nekateri starši so skoraj desetletje varčevali za študij svojih otrok, potem pa se je v času krize izkazalo, da so privarčevana sredstva izgubila vrednost, zato so se prisiljeni odločiti za krajši študijski program. (Schevitz, Economic crisis upsets students' college plans). Pomembno vlogo bo imela tudi politika štipendiranja oz. pristop do reševanja vlog za vladno finančno pomoč za študij. Nekatero univerze bodo povišale zahtevnost vpisnih pogojev. Mogoče je tudi zmanjšanje števila zaposlenih na univerzah ter upad investicij.

V prejšnjih gospodarskih recesijah je ostala raven vpisa na univerze visoka, ker si je veliko ljudi prizadevalo, da bi si izboljšali možnosti za pridobitev zaposlitve. (Pugh, Economic crisis squeezing colleges, universities).

11 RAZVOJ V SLOVENIJI

Pred letom 1991 so prebivalci Slovenije, starejši od 25 let, v povprečju zaključili 9,6 leta šolanja. Ta kazalec je nekoliko višji za prebivalstvo v starostni skupini od 25 do 64 let in sicer 9,9 leta šolanja (Malačič, Contemporary Issues in Education ..., 2005, str. 132). Majhna udeležba v terciarnem izobraževanju v predtranzicijskem obdobju je posledica več dejavnikov, predvsem gospodarske situacije, saj je prevladoval industrijski sektor, ki je potreboval malo zaposlenih s fakultetno izobrazbo. Ker so bili med intelektualci, predvsem tistimi, ki so doštudirali na področju družbenih znanosti, tudi kritiki razmer v družbi, tedanja oblast ni želela imeti velikega števila izobraženih državljanov.

V 90. letih je prišlo do prestrukturiranja gospodarstva, saj je mehanizacijo v proizvodnji zamenjala avtomatizacija. Hkrati je potekalo obdobje tranzicije iz samoupravnega socializma v tržno gospodarstvo.

Število vpisanih študentov se je od leta 1991 več kot podvojilo. Povečalo se je število mladih, ki so se po zaključeni srednji šoli vpisali na terciarno izobraževanje, prav tako pa tudi število odraslih, ki so ob delu nadaljevali izobraževanje na fakulteti. Povečalo se je tudi število študentov, ki so diplomirali, vendar je še vedno majhno v primerjavi s številom vpisanih. V letu 1999 je po 8 letih študija komaj 50 % vpisanih študentov uspešno diplomiralo, 6 % je bilo še vedno vpisanih na različne programe univerzitetnega izobraževanja in 44 % je bilo neuspešnih (Bevc in Lozar, 2001, str. 390 – Malačič, Contemporary Issues in Education ..., str. 136). Takšni rezultati deloma izvirajo iz dejstva, da se nekateri vpišejo samo zato, ker z dokončano srednješolsko izobrazbo ne najdejo zaposlitve, z vpisom pa pridobijo status študenta in lahko delajo preko študentskega servisa na svojo napotnico, dokler se ne zaposlijo. Študij, s katerim se nikoli niso ukvarjali, potem tudi uradno opustijo.

Čeprav se je tudi število univerzitetnih profesorjev povečevalo, je naraščalo počasneje kot število vpisanih študentov. Posledica je bila čedalje večja obremenjenost profesorjev.

Univerzitetno izobraževanje v Sloveniji se je po letu 1991 srečevalo z neustreznim načinom financiranja, saj je država financirala programe, ne da bi upoštevala število vpisanih študentov.

12 ČLANSTVO SLOVENIJE V OECD

Prvi pogoj za povabilo v OECD je izpolnjevanje treh osnovnih kriterijev: odprto gospodarstvo, demokracija in spoštovanje človekovih pravic. Država mora biti tudi enako misleča, pomembna za skupnost, omogočati mora vzajemne koristi in imeti globalni pomen.

Slovenija je za članstvo v OECD zaprosila v marcu leta 1996.

Septembra 2006 je OECD začela postopek identificiranja potencialnih kandidat. Ministrstvo za zunanje zadeve je pripravilo utemeljitve o izpolnjevanju vstopnih kriterijev s pomočjo diplomatske mreže in s sodelovanjem drugih ministrstev ter predsednika vlade za uvrstitev Slovenije v skupino petih kandidat, ki so povabljeni v OECD.

Maja 2007 je Slovenija na Ministrskem svetu OECD dobila povabilo za pogajanja. Hkrati so prejeli povabilo še Ruska federacija, Estonija, Čile in Izrael.

Vlada RS je avgusta 2007 imenovala razvojnega ministra dr. Žiga Turka za nacionalnega koordinatorja in glavnega pogajalca v pristopnih pogajanjih za vstop Slovenije. V novembru 2007 je Svet OECD sprejel pristopni program (Accession Roadmap) z vsebinskimi elementi vključitve Slovenije v OECD.

Sledila so srečanja predstavnikov Republike Slovenije in predstavnikov OECD in v februarju 2008 začetek tehničnega dela pristopnega procesa. Vlada RS je potrdila Izhodiščni memorandum. Sledijo pogajanja na posameznih odborih.

Države kandidatke morajo za članstvo izpolniti določene pogoje z različnih področij, ki so ključnega pomena. Nekatere od njih mora država kandidatka obvezno sprejeti. Preostale akte, pravila in priporočila pa lahko sprejme, zavrne, sprejme z zadržkom, za določeno obdobje – vendar vse to vpliva na proces pridruženja, zavrnitev ali prošnja za prehodno obdobje pa zahtevata ustrezno utemeljitev in to lahko podaljša pristopni proces.

Glede kapitala in storitev, neposrednih tujih investicij in multinacionalnih podjetij morajo države kandidatke zagotoviti:

- popolno sprejetje načela nediskriminatornosti in preglednosti v skladu s Kodo OECD o liberalizaciji kapitalnih tokov in denarnih nakazil in Deklaracijo OECD o mednarodnem investiranju in multinacionalnih podjetjih (izjeme glede Kode morajo biti omejene na obstoječe restrikcije);
- odprt in pregleden sistem za tuje neposredne investicije tudi v ključnih sektorjih. Izjeme morajo biti omejene in se lahko nanašajo na sektorje, kjer so omejitve v državah OECD običajne;
- liberalizacijo dolgoročnega gibanja kapitala, vključno z delnicami in debetnimi instrumenti z dospetjem eno leto in več; komercialni krediti, ki se nanašajo na mednarodno trgovino, morajo biti prav tako liberalizirani, potrebna je tudi časovna preglednica glede odprave obstoječega nadzora nad kratkoročnim gibanjem kapitala;
- ne sme biti omejitev za plačila ali prenakazila v povezavi z mednarodnimi deviznimi transakcijami, države kandidatke morajo upoštevati vse zahteve Mednarodnega denarnega sklada;
- odpravo restrikcij za čezmejno trgovino storitev, še posebej bančništva, zavarovalništva in drugih finančnih storitev;
- upoštevanje pravic intelektualne lastnine.

Pogoji, ki se nanašajo na druga področja, pa so predvsem:

- razvoj politik ter dobre prakse glede dostopnosti, uporabe ter upravljanja podatkov za raziskave;
- spodbujanje mednarodnega tehnološkega sodelovanja, gospodarske rasti ter socialnega razvoja ter odstranjevanje ovir, ki bi lahko vplivale na to sodelovanje;
- spodbujanje znanstvenih in tehnoloških izmenjav ter odstranjevanje ovir, ki bi lahko škodljivo vplivale na znanstveni in tehnološki napredek ter njegov prispevek h gospodarski rasti in socialnemu razvoju;
- spodbujanje napredka pri znanstvenem in tehnološkem znanju na osebni in kolektivni ravni;
- nastanek politik, ki spodbujajo in ščitijo inovacije ob hkratni podpori širjenja znanja in dostopa do znanja;
- zaščititi osebne podatke posameznikov skladno s pošteno prakso glede informacij;
- spodbujati kulturo varnosti pri uporabi informacijskih sistemov in mrež, vključno z rastočim zavedanjem tveganja ter razvijanjem politik, prakse in postopkov za odpravljanje tveganja;
- učinkovita zaščita potrošnikov, vključenih v elektronske transakcije;
- kooperativnost pri preprečevanju čezmejnega podkupovanja in praks, ki škodujejo potrošniku;
- države kandidatke morajo imeti ustrezno makroekonomsko politiko ter finančni sistem, ki je lahko kos različnim šokom;
- strukturno politiko na področju trgov produktov, dela in na finančnih trgih, ki je konsistentna s pospeševanjem hitre konvergence dohodka per capita k stopnji držav OECD;
- okolje, vključno z vlado in politično ekonomijo, ki nakazuje, da bodo države kandidatke lahko izpolnile pridružitvene obveze na sonaravni osnovi;
- preskrbeti OECD informacije, ki jih potrebuje za uresničevanje svojih nalog, zato bo Komite za statistiko OECD ugotavljal, ali imajo države kandidatke ustrezen pravni in institucionalni okvir za statistiko in njeno skladnost z načeli, ki jih uporabljajo države OECD, pregledal kvaliteto razpoložljivih podatkov v državah kandidatkah in njihovo primerljivost z državami članicami OECD ter po pristopu v organizacijo zagotovil vključitev nove članice v sistem poročanja in informacijske sisteme.

SKLEP

Pri proučevanju izobraževanja v državah OECD sem se osredotočila na obdobje od 1992 do 2004. Za to obdobje sem opazila, da se je v nekaterih državah članicah OECD zmanjšalo število osnovnošolskih otrok, kar velja predvsem za države, v katere ni množičnih migracij, stopnja rodnosti pa je nizka. V večini držav OECD se je povečalo število vpisanih na visokošolsko izobraževanje. Izjema od tega pravila je Kanada, ki pa ima kljub temu še vedno višji delež vpisanih v visokošolsko izobraževanje kot marsikatera druga članica OECD. V mnogih primerih se povečuje delež proračunskih sredstev za izobraževanje ter delež sredstev za izobraževanje v BDP, mogoče pa je tudi, da se sredstva v proračunu povečujejo, hkrati pa delež sredstev za izobraževanje zaostaja za rastjo BDP.

V visokošolskem izobraževanju se kaže obrnjen trend neenakosti med spoloma, saj izobraževanje zaključijo več žensk kot moških. Poglavitni vzrok so povečane možnosti za zaposlitev žensk zaradi zmanjšanja diskriminacije.

Kot posledica staranja prebivalstva v državah OECD ter potreb v gospodarstvih se v države OECD množično priseljujejo delavci iz drugih držav. Otroci priseljencev pogosto niso tako uspešni pri izobraževanju, kot bi si želeli, kar lahko dolgoročno postane problem ne samo zanje, ampak tudi za državo sprejemnico, ki potrebuje izobražene delavce.

Vse več študentov iz tujine se odloča za študij v državah OECD. Študije iz tujine so ponekod (Japonska, Republika Koreja) dobrodošli tudi zato, ker zaradi nizke rodnosti generacije domačih študentov že številčno upadajo. Eden od vzrokov, da so se starši v omenjenih dveh državah odločali za malo otrok, so zelo visoki stroški, povezani z izobraževanjem, tako v obliki plačila visokih šolnin kot v obliki plačljivih priprav na visokošolski študij.

Za Slovenijo je značilno upadanje števila osnovnošolskih otrok, zmanjšuje se tudi število srednješolcev, v obdobju od 1991 do 2004 pa se je zelo povečala udeležba v visokoškolskem izobraževanju.

Zelo zanimivo je, da rezultati izobraževanja kažejo na to, da nekatere države (Finska) z empatijo dosegajo boljše rezultate kot tiste, ki upoštevajo princip konkurence med šolami (dobre in slabe šole), hierarhije (podrejen položaj v odnosu do oblasti) in kaznovanja šolskih uprav.

Ker so statistični podatki vedno na voljo s časovnim zamikom, ne moremo natančno opredeliti, kakšne posledice ima oz. bo še imela svetovna finančna in gospodarska kriza za izobraževanje v državah OECD. Pri univerzah, kjer so plačljive šolnine, je veliko odvisno od tega, ali bodo na voljo krediti za študij. Mogoče je tudi, da bodo nekateri odložili študij na poznejši čas ali pa se bodo vpisali na univerze, kjer je študij krajši in/ali nižja šolnina. V sedanjem času imajo mnoge univerze še rezervna sredstva in lahko študentom iz družin, ki jih je hudo prizadela finančna kriza, omogočijo brezplačni študij. Napovedi za prihodnost, ki so objavljene na internetnih straneh, so še vedno optimistične, saj ne prikazujejo zmanjšanja, temveč samo bolj umirjeno rast. Eden od mogočih vzrokov povečanja je želja po pridobitvi nove kvalifikacije, ker npr. s sedanjo ni mogoč vstop na trg dela.

LITERATURA IN VIRI

1. Brook A.-M., *Raising Education Achievement and Breaking the Cycle of Inequality in the United Kingdom*, OECD, Economic Department 28. 8. 2008 (najdeno 15. februarja 2009 na www.oecd.org)
2. Karlis G., Papanikos, G.T., Malačič, J. (2003) *Contemporary Issues in Education: International Perspectives*, 12. poglavje Tertiary Education Expansion in the Period of Transition in Slovenia: Causes, Consequences and Policy Lessons, Atene: Athens Institute for Education and Research.
3. Krugman, P. (1995), *Peddling Prosperity: Economic Sense and Nonsense in the Age of Diminished Expectations*. New York: W.W.Norton & Company.
4. *OECD Annual Report 2008*. (2008). Paris: OECD Publishing. (dostopno tudi na www.oecd.org v obdobju 11/2008-5/2009)
5. OECD, *Education at a Glance 2007* (2007). Paris: OECD Publishing. (dostopno na www.oecd.org v obdobju 11/2008-5/2009)
6. OECD, *Education at a Glance 2008* (2008). Paris: OECD Publishing. (dostopno na www.oecd.org v obdobju 11/2008-5/2009)
7. OECD, *Education Policy Analysis* (1999). OECD, Centre for Educational Research and Innovation. Paris: OECD.
8. *OECD Factbook 2006. Economic, Environmental and Social Statistics*. (2006). (dostopno tudi na www.oecd.org v obdobju 11/2008-5/2009)
9. *OECD Factbook 2008. Economic, Environmental and Social Statistics*. (2008). (dostopno tudi na www.oecd.org v obdobju 11/2008-5/2009)
10. OECD, *Higher Education to 2030, Volume 1, Demography*, Centre for Educational Research and Innovation, (2008) Paris: OECD Publishing (dostopno tudi na www.sourceoecd.org/education/9789264040656)
11. OECD, *Roadmap for the Accession of Slovenia to the OECD Convention* (3. 12. 2007) (najdeno na www.oecd.org v januarju 2009)
12. OECD, *Science, Technology and Industry Scoreboard*. (1999). Paris: OECD
13. OECD *The OECD* (2008), Paris: OECD Publishing (dostopno tudi na www.oecd.org v decembru 2008)
14. OECD *Trends Shaping Education*. (2008) Paris: OECD Publishing (dostopno tudi na www.oecd.org dne 18.11.2008, 29.12.2008)
15. OECD, *Women and Men in OECD Countries*, Paris: OECD Publications (dostopno na www.oecd.org v marcu 2009)

16. *Projections of Education Statistics to 2016*. (december 2008). IES National Center for Education Statistics, U.S. Department of Education. Najdeno 26. maja 2009 na spletnem naslovu http://nces.ed.gov/programs/projections/projections2016/tables/table_10.asp
17. Pugh, T., *Economic crisis squeezing colleges, universities*. (9.11.2008). McClatchy Newspapers 2008. Najdeno 26. maja 2009 na spletnem naslovu <http://www.mcclatchydc.com/226/story/56167.html>
18. Ray, C., Fraser C., Walker, C. Adesanmi, P., Zeleza P.T., Sharra S., Njoya W., *The Financial Crisis and American Universities*, Najdeno 26. maja 2009 na spletnem naslovu <http://www.zeleza.com/blogging/u-s-affairs/financial-crisis-and-american-univesities> z dne 26. 5. 2009
19. Samuelson, P., Nordhaus, W. (2001) *Economics*. Sedemnajsta izdaja. Boston: McGraw-Hill Higher Education
20. Schevitz T., *Economic crisis upsets students' college plans* (15. 10. 2008). Najdeno 25. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.sfgate.com/cgi-bin/article.cgi?f:/c/a/2008/10/15/MNSG13DJRB.DTL>
21. Senjur, M. (2001). *Makroekonomija majhnega odprtega gospodarstva*. Tretja izdaja. Maribor: MER Evrocenter
22. *Statistični letopis Republike Slovenije, 2006/07*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
23. *Statistical Yearbook*. (1992). 39.izdaja. New York: United Nations.
24. *Statistical Yearbook*. (1995). 42.izdaja. New York: United Nations.
25. *Statistical Yearbook*. (1998). New York: United Nations.
26. *Statistical Yearbook*. (2001). 48.izdaja. New York: United Nations.
27. *Statistical Yearbook*. (2002-2004). 49.izdaja. New York: United Nations.
28. *Statistical Yearbook*. (2005). 51.izdaja. New York: United Nations.
29. Weil, D., (2005). *Economic Growth*. Prva izdaja. Boston: Pearson Education.

PRILOGE

Tabela 1	Pregled šolske populacije po stopnjah šolanja v državah OECD in Sloveniji	1
Tabela 2	Struktura šolske populacije po stopnjah izobraževanja v odstotkih	5
Tabela 3	Dinamika rasti šolske populacije po stopnjah izobraževanja med leti 1990 in 2004 (bazno leto označeno)	9
Tabela 4	Delež sredstev za izobraževanje v bruto domačem proizvodu (BDP) in v proračunu držav OECD in Sloveniji	11
Tabela 5	Pregled šolske populacije po stopnjah izobraževanja v Sloveniji (vpisani)	14
Tabela 6	Struktura šolske populacije po stopnjah izobraževanja v Sloveniji	14

Tabela 1 Pregled šolske populacije po stopnjah šolanja v državah OECD in Sloveniji

Avstralija (v tisočih) 1993	leto 1996	leto 1997	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	1.633	1.848	1.856	1.906	1.935
Srednješolska	1.282	2.280	2.618	2.589	2.492
Visokošolska	964	1.002	...	845	1.003
Skupaj	3.879	5.130		5.340	5.430
% šolske populacije		28%		27,8%	27,7%

Avstrija (v tisočih) 1992	95/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	383	382	385	392	373
Srednješolska	768	791	793	749	770
Visokošolska	221	239	247	261	239
Skupaj	1.372	1.412	1.425	1.402	1.382
% šolske populacije		17,5%		17,5%	16,9%

Belgija (v tisočih) 1991	1994 /95	leto 1997	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	711	739	...	774	747
Srednješolska	765	1.062	...	1.058	806
Visokošolska	...	353	...	356	386
Skupaj		2.154		2.188	1.935
% šolske populacije		21,2%		21,3%	22,3%

Češka republika (v tisočih) leto 1993	95/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	521	539	663	645	534
Srednješolska	1.119	1.193	1.036	958	982
Visokošolska	152	192	215	254	319
Skupaj	1.792	1.924	1.914	1.857	1.835
% šolske populacije		18,6%		18%	18%

Danska (v tisočih) 1992	95/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	324	337	361	384	420
Srednješolska	456	439	429	426	450
Visokošolska	157	175	183	189	217
Skupaj	937	951	973	999	1.087
% šolske populacije		18,2%		18,7%	

Finska (v tisočih) 1992	95/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	392	384	381	388	388
Srednješolska	463	461	469	490	426
Visokošolska	188	214	250	270	300
Skupaj	1.043	1.059	1.100	1.148	1.114
% šolske populacije		20,7%		22,2%	22,7%

Francija (v tisočih)		1992	95/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	...		4.065	3.979	3.885	3.792	3.783
Srednješolska	5.573		5.981	6.002	5.929	5.859	5.827
Visokošolska	1.952		2.092	2.027	2.015	2.119	2.160
Skupaj			12.138	12.009	11.829	11.770	11.770
% šolske populacije			20,8%		20%	19,7%	

Grčija (v tisočih)		1992	95/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	749		675	647	645	652	657
Srednješolska	843		835	882	739	714	696
Visokošolska	299		329	374	422	561	597
Skupaj	1.892		1.839	1.903	1.806	1.927	1.950
% šolske populacije			17,6%		18%	17,5%	

Irska (v tisočih)		1992	95/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	399		368	468	450	448	450
Srednješolska	362		389	392	338	321	321
Visokošolska	108		128	143	161	182	188
Skupaj	869		885	1.003	949	950	960
% šolske populacije			24,6%		25%	23,8%	

Islandija (v tisočih)		1992	95/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	25		29	30	31	31	31
Srednješolska	30		30	33	32	35	35
Visokošolska	6		7	8	10	13	13
Skupaj	61		66	71	73	79	79
% šolske populacije			24,7%		25,9%	27%	

Italija (v tisočih)		1992	95/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	2.960		2.816	2.818	2.836	2.779	2.768
Srednješolska	4.892		4.708	4.515	4.404	4.528	4.506
Visokošolska	1.615		1.775	1.869	1.770	1.913	1.986
Skupaj	9.467		9.299	9.202	9.010	9.220	9.260
% šolske populacije			16,2%		15,6%	16%	

Japonska (v tisočih)		1993	leto 1994	leto 1997	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	8.798		8.583	7.884	7.529	7.269	7.257
Srednješolska	10.202		...	9.188	8.782	8.131	7.894
Visokošolska	3.964	3.982	3.984	4.032
Skupaj				21.036	20.293	19.385	19.183
% šolske populacije					16%	15%	

Kanada (v tisočih)		90/91	1994/95	1997/98	leto 2000	leto 2002	leto 2004
Osnovnošolska	2.375		2.413	2.402	2.428	2.461	...
Srednješolska	2.292		2.470	2.949	...	2.709	...
Visokošolska	1.917		1.784	1.179	1.221	1.255	...
Skupaj	6.584		6.667	6.530		6.425	
% šolske populacije			22,7%				

Koreja (v tisočih)	90/91	95/96	leto 1997	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	4.869	...	3.794	3.946	4.148	4.185
Srednješolska	4.560	4.706	4.567	4.177	3.662	3.646
Visokošolska	1.691	2.225	2.792	2.839	3.210	3.223
Skupaj	11.120		11.153	10.962	11.020	11.054
% šolske populacije				23,3%	23%	

Luksemburg (v tisočih)	90/91	95/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	23	28	29	32	34	35
Srednješolska	8	27	31	33	35	35
Visokošolska	2	3	3
Skupaj				67	72	73
% šolske populacije				15,4%	16%	

Madžarska (v tisočih)	1993	95/96	leto 1997	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	1.009	507	504	501	464	447
Srednješolska	529	1.112	1.096	1.002	1.030	963
Visokošolska	133	195	255	307	390	422
Skupaj	1.671	1.814	1.855	1.810	1.884	1.832
% šolske populacije		17,7%		18%	18,6%	

Mehika (v tisočih)	1993	94/95	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	14.469	14.623	14.648	14.766	14.857	14.781
Srednješolska	6.977	7.589	8.407	9.094	10.188	10.404
Visokošolska	...	1.533	1.727	1.963	2.237	2.323
Skupaj		23.745	24.782	25.823	27.282	27.508
% šolske populacije		26,2%		25,7%	26%	

Nemčija (v tisočih)	1992	95/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	3.470	3.805	3.866	3.656	3.304	3.305
Srednješolska	7.663	8.261	8.534	8.307	8.447	8.361
Visokošolska	1.823	2.144	2.098
Skupaj	12.956	14.210	14.498			
% šolske populacije	

Nizozemska (v tisočih)	1992	95/96	leto 1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	1.046	1.208	1.231	1.279	1.291	1.283
Srednješolska	1.370	1.480	1.416	1.379	1.415	1.397
Visokošolska	507	492	469	488	527	543
Skupaj	2.923	3.180	3.116	3.146	3.233	3.223
% šolske populacije		20,5%	...	19,7%	20%	

Norveška (v tisočih)	1992	95/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	307	320	402	420	433	432
Srednješolska	381	364	373	371	385	400
Visokošolska	166	180	183	190	212	219
Skupaj	855	864	958	981	1.030	1.051
% šolske populacije		19,8%		21,8%	22,6%	

leta 1993						
Nova Zelandija (v tisočih)	leta 1996	leta 1997	leta 2000	leta 2003	leta 2004	
Osnovnošolska	322	348	358	360	356	353
Srednješolska	377	430	...	444	504	489
Visokošolska	163	162	...	172	196	179
Skupaj	862	940		976	1.056	1.021
% šolske populacije		25,7%		25,3%	26,3%	

Poljska (v tisočih)						
1993	95/96	1997/98	leta 2000	leta 2003	leta 2004	
Osnovnošolska	5.194	5.021	4.905	3.319	2.983	2.856
Srednješolska	2.109	2.539	2.779	3.988	3.895	3.480
Visokošolska	616	720	1.191	1.580	1.983	2.044
Skupaj	7.919	8.280	8.875	8.887	8.861	8.380
% šolske populacije		21,5%		23,23%	23,19%	

Portugalska (v tisočih)						
1993	95/96	1997/98	leta 2000	leta 2003	leta 2004	
Osnovnošolska	910	867	833	811	768	758
Srednješolska	778	947	892	831	766	665
Visokošolska	276	320	352	374	401	395
Skupaj	1.964	2.134	2.077	2.016	1.935	1.818
% šolske populacije		21,5%		19,7%	18,5%	

1992						
Slovaška republika (v tisočih)	95/96	1997/98	leta 2000	leta 2003	leta 2004	
Osnovnošolska	351	339	324	309	270	255
Srednješolska	657	684	668	672	670	674
Visokošolska	66	92	113	136	158	165
Skupaj	1.074	1.115	1.105	1.117	1.098	1.094
% šolske populacije		20,7%		20,7%	20,4%	

Španija (v tisočih)						
1992	leta 1994	1997/98	leta 2000	leta 2003	leta 2004	
Osnovnošolska	2.554	...	2.634	2.540	2.488	2.498
Srednješolska	4.744	...	3.787	3.246	3.053	3.048
Visokošolska	1.371	...	1.745	1.829	1.841	1.840
Skupaj	8.669		8.166	7.615	7.382	7.386
% šolske populacije			...	19%	17,6%	

Švedska (v tisočih)						
1992	95/96	1997/98	leta 2000	leta 2003	leta 2004	
Osnovnošolska	595	666	746	776	775	691
Srednješolska	602	810	931	934	918	712
Visokošolska	227	261	281	347	415	430
Skupaj	1.424	1.737	1.958	2.057	2.108	1.833
% šolske populacije		19,7%		23%	23,5%	

Švica (v tisočih)						
leta 1992	95/96	leta 1997	leta 2000	leta 2003	leta 2004	
Osnovnošolska	420	478	523	538	536	532
Srednješolska	561	560	557	549	556	564
Visokošolska	146	148	153	157	186	196
Skupaj	1.127	1.186	1.233	1.244	1.278	1.292
% šolske populacije		16,8%		17,3%	17,4%	

Turčija (v tisočih)	leto 1992	94/95	leto 1997	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	6.708	6.467	7.171	7.850	7.904	7.873
Srednješolska	4.300	4.726	4.044	...	5.742	5.331
Visokošolska	...	1.174	1.410	1.588	1.918	1.973
Skupaj		12.367	12.625		15.564	15.177
% šolske populacije		20,4%	...		22%	

Velika Britanija (v tisočih)	leto 1992	95/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	5.023	5.284	4.664	4.632	4.488	4.686
Srednješolska	4.537	6.697	6.635	8.258	9.219	5.700
Visokošolska	1.528	1.821	1.938	2.024	2.288	2.247
Skupaj	11.088	13.802	13.237	14.914	15.995	12.633
% šolske populacije		23,5%		25,3%	26,9%	

ZDA (v tisočih)	leto 1992	leto 95/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	22.976	24.045	...	24.973	24.849	24.559
Srednješolska	20.516	21.473	23.841	22.594	23.854	24.217
Visokošolska	14.423	14.261	13.284	13.203	16.612	16.900
Skupaj	57.915	59.779		60.770	65.315	65.677
% šolske populacije		22,7%		22%	22,4%	

Slovenija (v tisočih)	1992	95/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2005
Osnovnošolska	104	101	96	87	87	93
Srednješolska	211	212	210	218	218	188
Visokošolska	38(leto91)	48	68	84	101	104
Skupaj		359	374	389	406	386
% šolske populacije		18%		19,5%	20,3%	

Vir: Statistical Yearbook, New York: United Nations, različni letniki

Tabela 2 *Struktura šolske populacije po stopnjah izobraževanja v odstotkih*

Avstralija	leto 1993	leto 1996	leto 1997	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	42	36	...	36	35	36
Srednješolska	33	44	...	48	47	46
Visokošolska	25	20	...	16	18	18
Skupaj	100	100		100	100	100

Avstrija	leto 1992	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	28	27	27	28	27	27
Srednješolska	56	56	56	53	56	56
Visokošolska	16	17	17	19	17	17
Skupaj	100	100	100	100	100	100

Belgija	leto 1991	1994/95	leto 1997	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	...	34,5	...	35,5	33	38,5
Srednješolska	...	49,5	...	48,5	51	41,5
Visokošolska	...	16	...	16	16	20
Skupaj		100		100	100	100

Češka republika	leto 1993	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	29	28	35	35	30	29
Srednješolska	62,5	62	54	52	55	54
Visokošolska	8,5	10	11	13	15	17
Skupaj	100	100	100	100	100	100

Danska	leto 1992	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	34	35,5	37	38	...	39
Srednješolska	49	46	44	43	...	41
Visokošolska	17	18,5	19	19	...	20
Skupaj	100	100	100	100		100

Finska	leto 1992	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	38	36	35	34	33	35
Srednješolska	44	44	42	43	42	38
Visokošolska	18	20	23	23	25	27
Skupaj	100	100	100	100	100	100

Francija	leto 1992	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	...	33,5	33	33	32	32
Srednješolska	...	49,5	50	50	50	50
Visokošolska	...	17	17	17	18	18
Skupaj		100	100	100	100	100

Grčija	leto 1992	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	40	37	34	36	34	34
Srednješolska	44	45	46	41	37	36
Visokošolska	16	18	20	23	29	30
Skupaj	100	100	100	100	100	100

Irska	leto 1992	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	46	42	47	47	47	47
Srednješolska	42	44	39	36	34	33
Visokošolska	12	14	14	17	19	20
Skupaj	100	100	100	100	100	100

Islandija	leto 1992	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	41	44	42	42	39	39
Srednješolska	49	45	47	44	44,5	44,5
Visokošolska	10	11	11	14	16,5	16,5
Skupaj	100	100	100	100	100	100

Italija	leto 1992	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	31	30	31	31	30	30
Srednješolska	52	51	49	49	49	49
Visokošolska	17	19	20	20	21	21
Skupaj	100	100	100	100	100	100

Japonska	leto 1993	leto 1994	leto 1997	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	37	37	37	38
Srednješolska	44	43	42	41
Visokošolska	19	20	21	21
Skupaj			100	100	100	100

Kanada	leto 1991	leto 1994	leto 1997	leto 2000	leto 2002	leto 2004
Osnovnošolska	36	36	37	...	38	...
Srednješolska	35	37	45	...	42	...
Visokošolska	29	27	18	...	20	...
Skupaj	100	100	100		100	

Koreja	1990/91	1995/96	leto 1997	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	44	...	34	36	38	38
Srednješolska	41	...	41	38	33	33
Visokošolska	15	...	25	26	29	29
Skupaj	100		100	100	100	100

Luksemburg	1990/91	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	48	47	48
Srednješolska	49	49	48
Visokošolska	3	4	4
Skupaj				100	100	100

Madžarska	leto 1993	1995/96	leto 1997	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	60	28	27	28	25	24
Srednješolska	32	61	59	55	55	53
Visokošolska	8	11	14	17	20	23
Skupaj	100	100	100	100	100	100

Mehika	leto 1993	1994/95	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	...	62	59	57	54,5	54
Srednješolska	...	32	34	35	37,5	38
Visokošolska	...	6	7	8	8	8
Skupaj		100	100	100	100	100

Nemčija	leto 1992	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	27	27	27
Srednješolska	59	58	59
Visokošolska	14	15	14
Skupaj	100	100	100			

Nizozemska	leto 1992	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	36	38	40	41	40	40
Srednješolska	47	47	45	44	44	43
Visokošolska	17	15	15	15	16	17
Skupaj	100	100	100	100	100	100

Norveška	leto 1992	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	36	37	42	43	42	41
Srednješolska	45	42	39	38	37	38
Visokošolska	19	21	19	19	21	21
Skupaj	100	100	100	100	100	100

Nova Zelandija	leto 1993	leto 1996	leto 1997	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	37	37	...	37	34	34,5
Srednješolska	44	46	...	45	48	48
Visokošolska	19	17	...	18	18	17,5
Skupaj	100	100		100	100	100

Poljska	leto 1993	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	65,5	60,5	55	37	34	34
Srednješolska	26,5	31	31,5	45	44	42
Visokošolska	8	8,5	13,5	18	22	24
Skupaj	100	100	100	100	100	100

Portugalska	leto 1993	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	46	41	40	40	40	42
Srednješolska	40	44	43	41	40	37
Visokošolska	14	15	17	19	20	21
Skupaj	100	100	100	100	100	100

Slovaška republika	1992	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	33	30,5	29,5	28	25	23
Srednješolska	61	61,5	60,5	60	61	62
Visokošolska	6	8	10	12	14	15
Skupaj	100	100	100	100	100	100

Španija	leto 1992	leto 1994	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	29	...	32	33	34	34
Srednješolska	55	...	46,5	43	41	41
Visokošolska	16	...	21,5	24	25	25
Skupaj	100		100	100	100	100

Švedska	leto 1992	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	42	38	38	38	37	38
Srednješolska	42	47	48	45	44	39
Visokošolska	16	15	14	17	19	23
Skupaj	100	100	100	100	100	100

Švica	leto 1992	1995/96	leto 1997	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	37	40,5	42,5	43	42	41
Srednješolska	50	47	45	44	43,5	44
Visokošolska	13	12,5	12,5	13	14,5	15
Skupaj	100	100	100	100	100	100

Turčija	leto 1992	1994/95	leto 1997	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	...	52	57	...	51	52
Srednješolska	...	38	32	...	37	35
Visokošolska	...	10	11	...	12	13
Skupaj		100	100		100	100

Velika Britanija	leto 1992	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	45	38	35	31	28	37
Srednješolska	41	49	50	55	58	45
Visokošolska	14	13	15	14	14	18
Skupaj	100	100	100	100	100	100

ZDA	leto 1992	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	40	40	...	41	38	37
Srednješolska	35	36		37	37	37
Visokošolska	25	24		22	25	26
Skupaj	100	100		100	100	100

Slovenija	leto 1992	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
Osnovnošolska	29	28	26	22	21	24
Srednješolska	60	59	56	56	54	49
Visokošolska	11	13	18	22	25	27
Skupaj	100	100	100	100	100	100

Vir: Lastni izračuni po Tabeli 1

Tabela 3 Dinamika rasti šolske populacije po stopnjah izobraževanja med leti 1990 in 2004 (bazno leto označeno)

Avstralija		2004	Avstrija	2004	
Osnovnošolska	1993=100	118	Osnovnošolska	1992=100	97
Srednješolska	1993=100	194	Srednješolska	1992=100	100
Visokošolska	1993=100	104	Visokošolska	1993=100	108
Belgija			Češka republika		
Osnovnošolska	1991=100	105	Osnovnošolska	1993=100	102
Srednješolska	1991=100	105	Srednješolska	1993=100	87
Visokošolska	1994=100	109	Visokošolska	1993=100	209
Danska			Finska		
Osnovnošolska	1992=100	129	Osnovnošolska	1992=100	98
Srednješolska	1992=100	98	Srednješolska	1992=100	92
Visokošolska	1992=100	138	Visokošolska	1992=100	159

Francija			Grčija		
Osnovnošolska	1995/96=100	93	Osnovnošolska	1992=100	87
Srednješolska	1992=100	104	Srednješolska	1992=100	82
Visokošolska	1992=100	110	Visokošolska	1992=100	199
Irska			Islandija		
Osnovnošolska	1992=100	112	Osnovnošolska	1992=100	124
Srednješolska	1992=100	88	Srednješolska	1992=100	116
Visokošolska	1992=100	174	Visokošolska	1992=100	131
Italija			Japonska		
Osnovnošolska	1992=100	93	Osnovnošolska	1993=100	82
Srednješolska	1992=100	92	Srednješolska	1993=100	77
Visokošolska	1992=100	123	Visokošolska	1997=100	101
Kanada			Koreja		
Osnovnošolska	1990/91=100	2002	Osnovnošolska	1990/91=100	2004
Srednješolska	1990/91=100	103	Srednješolska	1990/91=100	86
Visokošolska	1990/91=100	118	Visokošolska	1990/91=100	80
		65			190
Luksemburg			Madžarska		
Osnovnošolska	1990/91=100	152	Osnovnošolska	1993=100	44
Srednješolska	1990/91=100	438	Srednješolska	1993=100	182
Visokošolska	2000=100	150	Visokošolska	1993=100	317
Mehika			Nemčija		
Osnovnošolska	1993=100	102	Osnovnošolska	1992=100	95
Srednješolska	1993=100	149	Srednješolska	1992=100	109
Visokošolska	1993=100	151	Visokošolska	...	
Nizozemska			Norveška		
Osnovnošolska	1992=100	122	Osnovnošolska	1992=100	140
Srednješolska	1992=100	102	Srednješolska	1992=100	105
Visokošolska	1992=100	107	Visokošolska	1992=100	132
Nova Zelandija			Poljska		
Osnovnošolska	1993=100	109	Osnovnošolska	1993=100	55
Srednješolska	1993=100	129	Srednješolska	1993=100	165
Visokošolska	1993=100	109	Visokošolska	1993=100	331
Portugalska			Slovaška republika		
Osnovnošolska	1993=100	83	Osnovnošolska	1992=100	73
Srednješolska	1993=100	85	Srednješolska	1992=100	102
Visokošolska	1993=100	143	Visokošolska	1992=100	250
Španija			Švedska		
Osnovnošolska	1992=100	98	Osnovnošolska	1992=100	116
Srednješolska	1992=100	64	Srednješolska	1992=100	118
Visokošolska	1992=100	134	Visokošolska	1992=100	189

Švica

Osnovnošolska	1992=100	126
Srednješolska	1992=100	100
Visokošolska	1992=100	134

Turčija

Osnovnošolska	1992=100	117
Srednješolska	1992=100	123
Visokošolska	1994/95=100	168

Velika Britanija

Osnovnošolska	1992=100	93
Srednješolska	1992=100	125
Visokošolska	1992=100	147

Združene države Amerike

Osnovnošolska	1992=100	107
Srednješolska	1992=100	118
Visokošolska	1992=100	117

Slovenija

Osnovnošolska	1992=100	89
Srednješolska	1992=100	89
Visokošolska	1992=100	274

Vir: Lastni izračuni po Tabeli 1

Tabela 4 Delež sredstev za izobraževanje v bruto domačem proizvodu (BDP) in v proračunu držav OECD in Slovenije

Avstralija	leto 1993	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	5.6	5.5	...	4.9	4.9	...
% v proračunu	13.2	13.5

Avstrija	leto 1992	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	5.8	5.6	6.4	5.9	5.6	...
% v proračunu	7.7	10.6	...	11.0

Belgija	leto 1992	leto 1995	leto 1997	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	5.1	3.1	6.1	...
% v proračunu	9.0	5.8

Češka republika	leto 1993	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	5.9	5.4	4.3	4.5	4.8	...
% v proračunu	12.7	13.6	...	9.7

Danska	leto 1993	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	8.5	7.7	8.4	8.4	8.5	...
% v proračunu	13.0	13.1	...	15.3

Finska	leto 1992	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	7.2	7.5	...	6.0	6.6	...
% v proračunu	11.6	12.2	...	12.2

Francija	leto 1992	1995/96	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	5.7	6.1	5.8	5.7	6.0	...
% v proračunu	...	11.1	...	11.4

Grčija	leto 1991	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	3.0	2.9	3.3	3.7	4.3	...
% v proračunu	...	8.2

Irska	leto 1992	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	6.2	6.0	5.0	5.1
% v proračunu	...	13.5	...	13.5

Islandija	leto 1993	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	5.4	5.0	7.3	6.1	8.2	...
% v proračunu	12.8	12.3

Italija	leto 1992	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	4.2	4.7	4.8	4.7	4.9	...
% v proračunu	...	8.9

Japonska	leto 1993	leto 1994	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	3.8	3.6	3.4	3.5	3.6	...
% v proračunu	10.8	9.9	...	10.5

Kanada	leto 1991	leto 1994	leto 1998	leto 2000	leto 2002	leto 2004
% v BDP	7.4	6.9	5.7	5.3
% v proračunu	...	12.9

Koreja	leto 1990	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	3.5	3.7	4.1	3.8	4.6	...
% v proračunu	...	17.5	...	17.4	16.1	...

Luksemburg	leto 1990	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	2.6	4.1		
% v proračunu	10.4	15.1		

Madžarska	leto 1993	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	6.7	5.3	4.8	5.1	6.3	...
% v proračunu	7.4	14.1

Mehika	leto 1993	leto 1994	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	5.6	4.7	4.3	...	5.9	...
% v proračunu	...	26.0

Nemčija	leto 1993	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	4.8	4.8	4.7	4.6
% v proračunu	9.5	8.4	...	9.9

Nizozemska	leto 1993	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	5.5	5.2	4.9	...	5.5	...
% v proračunu	9.2	8.7

Norveška	leto 1992	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	8.7	8.1	7.7	6.9	7.6	...
% v proračunu	14.1	16.2	...	16.2

Nova Zelandija	leto 1992	leto 1996	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	7.3	7.3	7.4	6.0	7.1	7.3
% v proračunu	15.1	...

Poljska	leto 1993	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	5.5	5.2	5.5	5.1	5.9	...
% v proračunu	14.0	16.4	...	12.2

Portugalska	leto 1993	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	5.4	5.3	...	5.9	6.0	...
% v proračunu	...	11.7	...	12.7

Slovaška republika	1992	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	6.5	5.1	...	4.1	4.4	...
% v proračunu

Španija	leto 1992	leto 1994	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	4.6	5.0	4.6	...	4.6	...
% v proračunu	9.3	10.5

Švedska	leto 1992	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	8.4	8.1	8.1	...	7.1	...
% v proračunu	12.6	11.6

Švica	leto 1993	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	5.6	5.4	5.1	...	5.1	...
% v proračunu	16.1	15.4

Turčija	leto 1992	leto 1994	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	2.8	3.4	2.9	3.4	3.8	...
% v proračunu	...	14.7

Velika Britanija	leto 1992	leto 1995	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	5.4	5.3	4.6	...	5.4	...
% v proračunu	11.2	11.6

ZDA	leto 1992	leto 1994	leto 1998	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	5.5	5.4	5.0	4.8	5.8	...
% v proračunu	...	14.4	...	15.5

Slovenija	leto 1992	1995/96	1997/98	leto 2000	leto 2003	leto 2004
% v BDP	5.6	5.7	...			
% v proračunu	23.2	12.6	...			

Vir: Statistical Yearbook, New York: United Nations, različni letniki

Tabela 5 Pregled šolske populacije po stopnjah izobraževanja v Sloveniji (vpisani)

	Osnovnošolska	Srednješolska	Visokošolska	Skupaj
1995/96			47.908	
2000/01			86.734	
2002/03	175.370	103.538	92.662	371.570
2003/04	177.535	103.203	93.297	374.035
2004/05	172.521	101.876	99.607	374.004
2005/06	167.890	99.860	100.548	368.298
2006/07	164.477	96.310	100.113	360.900

Vir: Statistični letopis Slovenije 2007/06

Tabela 6 Struktura šolske populacije po stopnjah izobraževanja v Sloveniji

	Osnovnošolska	Srednješolska	Visokošolska	Skupaj
1995/96				
2000/01				
2002/03	47	28	25	100
2003/04	47,5	27,5	25	100
2004/05	46,2	27,2	26,6	100
2005/06	45,6	27,1	27,3	100
2006/07	45,6	26,7	27,7	100

Vir: Lastni izračuni po Tabeli 5

